

OHK - Geografija

III

B 21

GEOGR. OBZORNIK

/1989 3

91

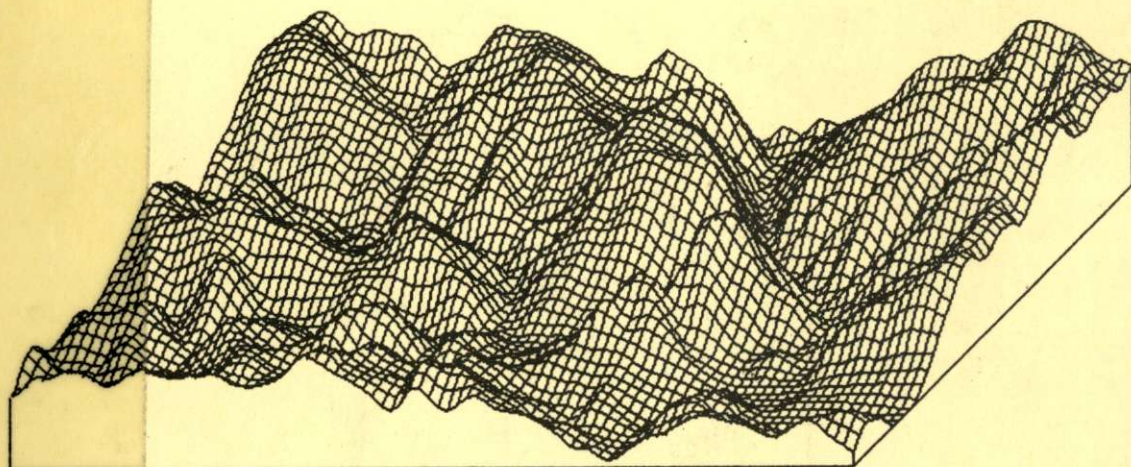
49098900608, 1

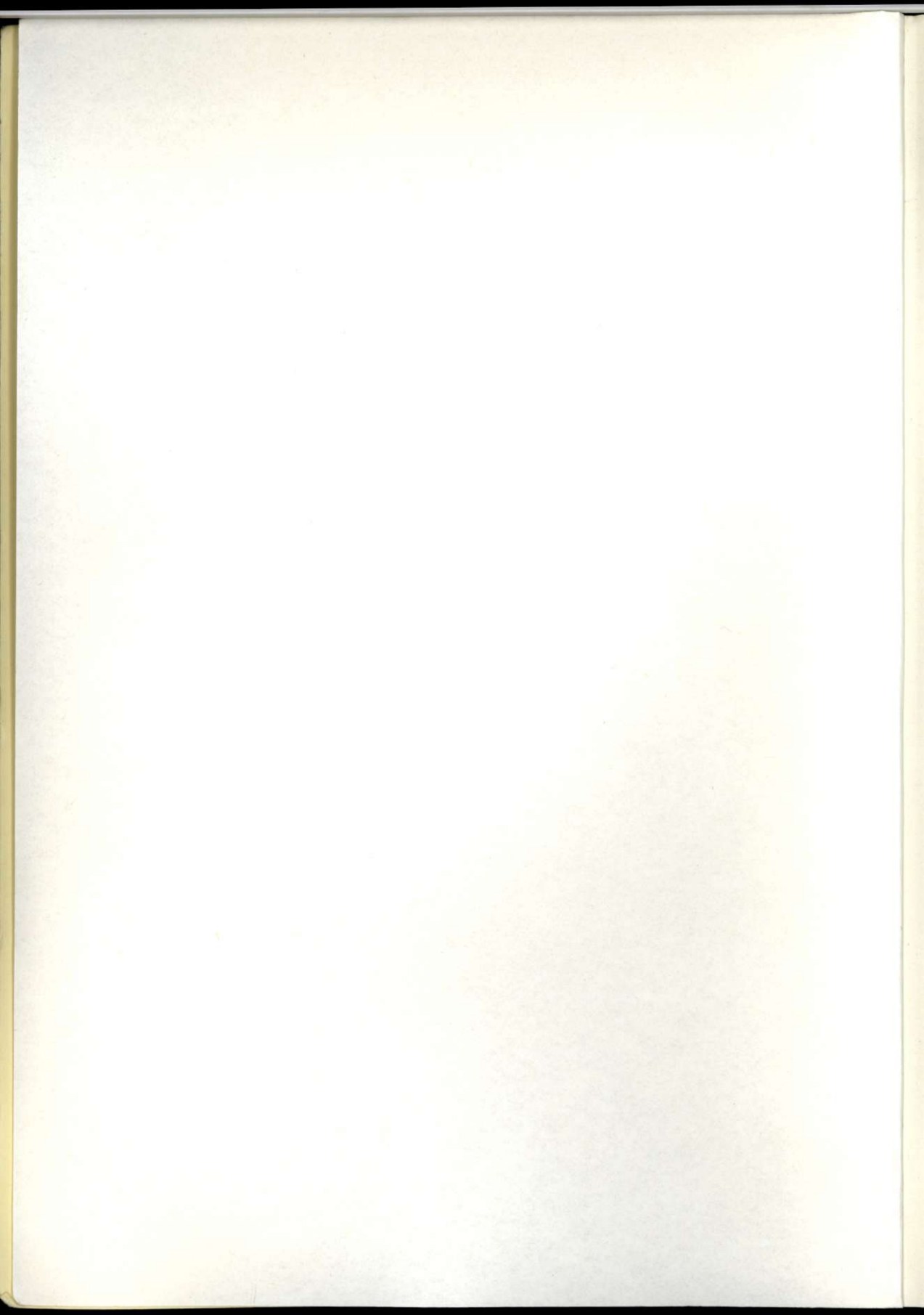
UNIVERZA V LUBLJANI - FF

GRAFSKI OBZORNIK

Letnik XXXVI

COBISS *

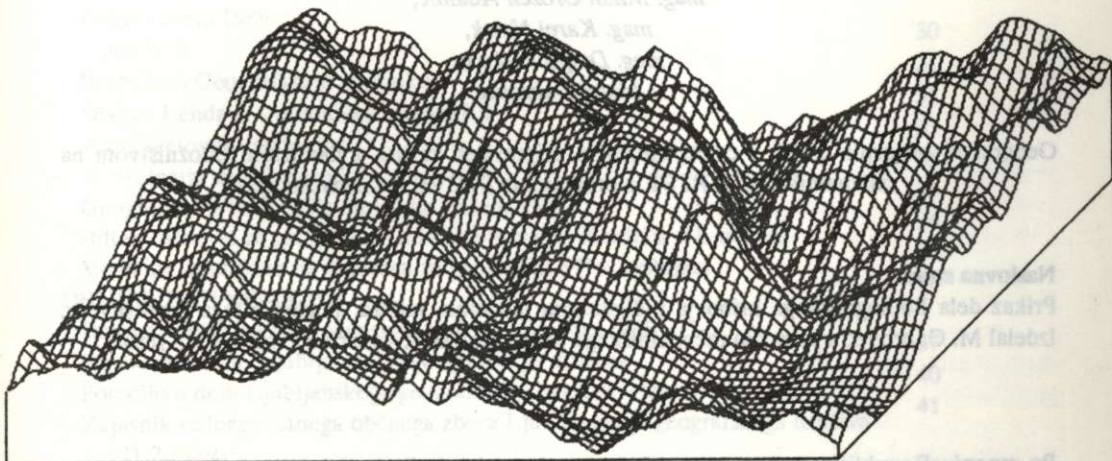

GEOGRAFSKI OBZORNİK

1989

Letnik XXXVI

1

Ljubljana

GEOGRAFSKI OBZORNIK

YU ISSN 0016-7274

časopis za geografsko vzgojo in izobraževanje

Leto 1989, letnik 36, številka 1.

Izhaja štirikrat letno.

Izdaja Zveza geografskih društev Slovenije,
Komisija za geografsko vzgojo in izobraževanje,
Ljubljana, Aškerčeva 12.

Uredniški odbor: *dr. Božo Kert, mag. Marija Košak, dr. Franc Lovrenčak, Cita Marjetič,*
mag. Metka Špes, Maja Umek

Glavni in odgovorni urednik: *mag. Slavko Brinovec*

Tehnični urednik: *mag. Milan Orožen Adamič*

Upravnik: *mag. Drago Perko*

Namizno založništvo: *Milojka Žalik Huzjan*

Tisk: *Tiskarna Pleško*

GO izhaja s finančno pomočjo Izobraževalne skupnosti Slovenije.

Za vsebino člankov in jezik so odgovorni avtorji sami.

Žiro račun: 50100-678-44109

To številko so pripravili
mag. Milan Orožen Adamič,
mag. Karel Natek,
mag. Drago Perko in
Matej Gabrovec

Geografski obzornik je bil v celoti urejen in pripravljen za tisk z namiznim založništvom na računalniku ATARI ST, s programom STEVE *Primoža Jakopina*

Naslovna stran:

Prikaz dela Polhograjskega hribovja z digitalnim modelom reliefa. Pogled z juga proti severu. Izdelal M. Gabrovec s pomočjo računalniškega programa **DMR - grafika** avtorja M. Krevsa.

Po mnenju Republiškega komiteja za informacije spada glasilo med izdelke iz 7. točke prvega odstavka 38. člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu za katere se ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov.

KAZALO

Marjan Klemenčič	
Spoštovani prijatelji!	
✓ Drago Perko	5
Srečanje mladih raziskovalcev in inovatorjev Slovenije 1989	
✓ Rok Poles, Alenka Turnšek	5
Odlagališča odpadkov v občini Velenje	
✓ Sabina Rupert, Barbara Zupanc, Mateja Žgajnar	7
Dnevne migracije učencev v ljubljanskih srednjih šolah	
✓ Simona Venturini	12
Ekološke in krajinske posledice melioracij na primeru Ščavniške doline	
✓ Alenka Miškec, Tamara Mikša	15
Vplivi projekta novih HE na Savi na slovensko elektrogospodarstvo in okolje	
✓ Urša Demšar	19
Megla v Šentvidu	
✓ Marko Krevs	22
Novi Računalniški programi za geografe - plod domačega znanja	
PRIREDITVE	27
Dušan Plut	
Razpis raziskovalnih tem zborovanja slovenskih geografov v Koprskem Primorju	
Karel Natek	28
4. srečanje geomorfologov Jugoslavije v Pirotu	
NOVE PUBLIKACIJE	29
Države sveta 1989	
Ujma št. 3	30
Poročilo o Geografskem zborniku	31
Občina Lendava - etnološka topografija	31
Atlas svetovne zgodovine	33
Morfologija vaških naselij	35
Geografska bibliografija Slovenije za leto 1987	35
Bilten Inštituta za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani	36
Vodič za izgubljene na Oddelku za geografijo FF v Ljubljani	36
DRUŠTVENE NOVICE	36
✓ Državna odlikovanja slovenskim geografom v letu 1988	37
Spoštovani člani Ljubljanskega geografskega društva	40
Poročilo o delu Ljubljanskega geografskega društva v letu 1988	41
Zapisnik rednega letnega občnega zbora Ljubljanskega geografskega društva (21.2.1989)	42
Program dela Ljubljanskega geografskega društva v letu 1989	43
Poldrugo leto delovanja Študentske sekcije Ljubljanskega geografskega društva	44
Predavanja LGD od oktobra 1989 do januarja 1990	45
Ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva	45

Spoštovani prijatelji!

Mogoče boste presenečeni nad novo obliko Geografskega obzornika ter nad novimi prijemi pri urejanju revije in njenemu širjenju med bralce. Vse to (in upajmo, da še kaj več) je sad prizadevanj, da Geografski obzornik postane čim bolj sodobna in čim bolj uporabna revija.

Skupina mladih zanesenjakov z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU je sprejela dobršen del tega izziva. S sodobno tehniko (računalnik, tiskalnik) želi - ob posebnem prizadevanju tehničnega urednika za sodobno opremo revije - tudi kar najbolj poceniti stroške tiskanja. Upajmo, da bo tako imenovano namizno založništvo prineslo dobre sadove in vzpodbude za še druga podobna dejanja.

Kaj naj bi storili mi? Stali ob strani? Vabim vas, kolegice in kolegi dobre volje, da sodelujete pri oblikovanju naše revije, in to s prispevki, mnenji, ocenami, predlogi. Potrudili se bomo, da bo revija izhajala redno, tako da bo lahko izpolnjevala tudi nalogo obveščevalca.

Ob tej priložnosti vas opozarjam na obvestilo o zborovanju slovenskih geografov naslednje leto v Koprskem Primorju, na katero vas pristrčno vabim.

Veliko zadovoljstva in uspehov pri vašem delu - tudi ob pomoči našega skupnega Geografskega obzornika - vam želi

Marjan Klemenčič
predsednik ZGDS.

SREČANJE MLADIH RAZISKOVALCEV IN INOATORJEV SLOVENIJE 1989

Letos je bilo srečanje srednješolcev na vrsti že triindvajsetič. Pred republiškim srečanjem, ki je bilo 2.6.1989 v Ljubljani (geografske naloge so bile predstavljene v prostorih Oddelka za geografijo Filozofske fakultete), sta imeli ljubljanska in mariborska regija območni tekmovanji. Iz ljubljanske regije so se izmed desetih nalog na republiško srečanje uvrstile štiri, iz mariborske pa sta se od štirih nalog naprej uvrstili dve. Iz ostalih delov Slovenije smo dobili še dvanajst nalog, tako da je 35 mladih raziskovalcev na republiškem srečanju pred kar trinajstčlansko komisijo zelo uspešno predstavilo osemnajst vsebinsko zelo pestrih nalog:

1. **Analiza trgovskih ulic v Ljubljani** (Barbara Kranjec in Marko Jakovac, Srednja šola

za trgovinsko dejavnost Ljubljana, mentor dr. Tatjana Ferjan),

2. **Celjska turistična magistrala** (Barbara Dolenc in Barbara Grenko, Srednja družboslovna šola Celje, mentor prof. Majda Omahen Zlatolas),

3. **Dnevne migracije učencev v ljubljanskih srednjih šolah** (Sabina Rupert, Barbara Zupanc in Mateja Žgajnar, Srednja šola za družboslovje in splošno kulturo Vide Janežič Ljubljana, mentor prof. Mira Verbič),

4. **Dopolnjevanje in usklajevanje geografskih imen** (Simon Burja, Srednja naravoslovna šola Ljubljana, mentor prof. Mara Radinja, zunanja mentorja dipl. ing. Miroslav Črnivec in dipl. ing. Andrej Bilc z Geodetskega zavoda SRS),

5. **Ekološke in krajske posledice izvajanja melioracij na primeru Ščavniške doline** (Simona Venturini, Srednja družboslovna šola Maribor, mentor prof. Srečko Zorko),

6. **Iskanje in preverjanje ledinskih imen** (Miha Kirn in Mitja Škrbec, Srednja naravoslovna šola Ljubljana, mentor prof. Mara Radinja, zunanja mentorja dipl. ing. Miroslav Črnivec in dipl. ing. Andrej Bilc z Geodetskega zavoda SRS),

7. **Kmečki turizem v Mariboru in okolici** (Tatjana Hvalec, Lidija Libman, Mateja Pintarič, Saška Razborčan, Bernarda Sagadin in Andreja Žnidar, Srednja ekonomska šola Maribor, mentor prof. Klasinc Rozika),

8. **Megla v Šentvidu** (Urša Demšar, Srednja šola za elektroniko in naravoslovje Ljubljana, mentor prof. Alenka Dragoš, zunanji mentor prof. Drago Kladnik),

9. **Nakupovalni turizem Avstrijcev pri nas** (Jure Fišer in Suzana Žičič, Srednja družboslovna šola Maribor, mentor prof. Srečko Zorko, zunanji mentor dipl. oec. Peter Keršič z EC Maribor),

10. **Odlagališča odpadkov v občini Velenje** (Rok Poles in Alenka Turnšek, Center srednjih šol Titovo Velenje, mentor dipl. geo. Mira Sajko z Zavoda za urbanizem Titovo Velenje),

11. **Odlagališče odpadkov pri naselju Hrastje-Mota** (Zvezdana Žbontar in Brigita Kocuvan, Srednja družboslovna in naravoslovna šola Fran Miklošič Ljutomer, mentor prof. Tatjana Ajd),

12. **Primerjava Bovca in Tolmina z vidika razvoja turizma** (Urška Bizjak in Primož Ladava, Šolski center Vojvodina, mentor prof. Igor Drnovšek)

13. **Razlike med odlagališčem in skladiščem radioaktivnih odpadkov** (Jakob Marušič, Srednja naravoslovna šola Ljubljana, mentor dipl. ing. Branko Kontič),

14. **Turizem v občini Slovenske Konjice** (Lucija Kuk, Jasmina Mihelak in Milena

Orož, Srednja družboslovna šola Celje, mentor prof. Majda Omahen-Zlatolas),

15. **Vodni mlini na Muri** (Obal Liljana, Srednja družboslovna in naravoslovna šola Fran Miklošič Ljutomer, mentor prof. Tatjana Ajd),

16. **Vpliv industrijskega obrata "Jože Kerencič" Ormož na dnevno migriranje delovne sile** (Brigita Krasnič, Srednja družboslovna in naravoslovna šola Fran Miklošič Ljutomer, mentor prof. Tatjana Ajd),

17. **Vplivi projekta novih hidroelektrarn na Savi na slovensko elektrogospodarstvo in okolje** (Alenka Miškec in Tamara Mikša, Srednja šola za družboslovje in splošno kulturo Vide Janežič Ljubljana, mentor prof. Borut Drobňjak),

18. **Začasno zaposleni v tujini iz krajevne skupnosti Mota** (Sonja Slana, Srednja družboslovna in naravoslovna šola Fran Miklošič Ljutomer, mentor prof. Tatjana Ajd).

Pohvalno je, da so skoraj vse naloge dobro grafično in kartografsko opremljene. Večina je rezultat obsežnih terenskih proučevanj, predvsem kartiranja, anketiranja, inventarizacije prostora in podobno. Nekateri mladi raziskovalci so v metodološkem, grafičnem in oblikovnem pogledu dobro izkoristili možnosti računalniške tehnologije. Glede na prejšnja leta so naloge zelo kvalitetne, nekatere pa so že pravi znanstveni dosežki. Mnogo nalog ima tudi praktičen pomen. Pohvalna je tudi velika samozavest mladih raziskovalcev pri predstavitvi nalog.

Slabosti nekaterih nalog so bile: nepravilno citiranje, pomanjkljivo označevanje slik in preglednic, preobširni uvodi in premajhen poudarek na lastnem delu. Te napake bi lahko skoraj v celoti odpravili mentorji, če bi dali mladim raziskovalcem natančnejša navodila.

Razen učencev pa je potrebno še posebej pohvaliti tudi mentorje, ki so si poleg svojih šolskih obveznosti vzeli precej dodatnega časa in vložili v naloge tudi svoj trud, tako da kva-

liteta nalog ni le odraz raziskovanja dijakov, ampak tudi pomoči mentorjev.

Za zvezno srečanje je komisija določila nalogi pod številko 5 in 10, za objavo v Geografskem obzorniku pa naloge pod številko 3, 5, 6, 8, 10 in 17.

Od šestih predlaganih nalog za objavo v Geografskem obzorniku so to nagrado izkoristili avtorji petih nalog. Na naslednjih straneh

sledijo povzetki nagrajenih nalog, ki pa ne morejo v celoti prikazati vsega truda, časa in znanja, ki so bili vloženi v posamezne naloge, kljub temu pa dajo osnovni pogled v delo mladih raziskovalcev.

Sokoordinator za geografijo pri "Gibanje znanost mladini":

Drago Perko.

UDK 628.47 : 504.06(497.12 Velenje)

UDC 628.47 : 504.06(497.12 Velenje)

ODLAGALIŠČA ODPADKOV V OBČINI VELENJE

Rok Polcs, Alenka Turnšek

Z računalniško obdelavo podatkov sta avtorja glede na ranljivost pokrajinskih sestavin ovrednotila obstoječa odlagališča odpadkov v občini Velenje, predlagala njihovo sanacijo in opisala načine smotrnega ravnanja z odpadki v prihodnosti.

Naloga predstavlja kompleksen pregled reševanja problematike zbiranja in predelovanja odpadkov ter možnosti odlaganja odpadkov v občini Velenje.

Na osnovi pregleda in sinteze podatkov iz dostopne literature, ki opisuje ravnanje z odpadki v svetu, podatkov o ravnanju z odpadki v občini do sedaj in z lastnim terenskim in kabinetnim raziskovalnim delom smo poskušali:

- opredeliti pojem odpadka,
- opisati možnosti in tendence zbiranja in predelave* odpadkov v svetu,
- oceniti ustreznost ravnanja z odpadki v občini Velenje do zdaj,
- izdelati kataster divjih odlagališč, ga analizirati in izdelati splošne zaključke,
- oblikovati predloge za sanacijo divjih odlagališč,
- poiskati alternativne lokacije za odlagališče komunalnih odpadkov,

- izdelati predlog ravnanja z odpadki v občini v prihodnje.

Oprli smo se na računalniško obdelavo in prostorsko bazo podatkov na Zavodu za urbanizem Velenje.

Naloga že ima praktično vrednost, saj jo je podjetje VEKOS vključilo v svoj program reševanja te problematike (sistem odvoza odpadkov) v občini.

Zakon definira odpadek kot material v plinastem, tekočem ali trdnem stanju, ki ga iz katerega koli razloga nočemo več imeti v posesti. V grobem se odpadki delijo v komunalne, industrijske in radioaktivne.

Tendence predelave odpadkov so usmerjene k:

- čimbolj popolni reciklaži odpadkov,
- pridobivanju energije iz odpadkov,
- ekstremnemu zmanjšanju volumna odpadkov.

Na osnovi literature in s pomočjo računal-

* Pod "predelavo" spada tudi odlaganje odpadkov

nika smo izdelali več računalniških shem.

Računalniško shemo **POSTOPKI PREDELAVE ODPADKOV** smo prevzeli iz literature in jo ustrezno dopolnili, vsak postopek smo še dodatno opisali, pri tem smo upoštevali vse pozitivne in negativne lastnosti postopka.

POSTOPKI PREDELAVE ODPADKOV

● **KOMPOSTIRANJE**

Sodelujejo lahko organski odpadki. Produkt je gnojilo ali kompostne plošče. Postopek je občutljiv na spremembo v količini in sestavi odpadkov.

● **SEŽIG**

Uporabimo lahko le gorljivi del odpadkov in tudi odpadke iz čistilnih naprav. Produkti so žindra, pepel, plini in energija. S tem postopkom lahko povečamo življenjsko dobo deponije, vendar pa je treba gorenje dodatno vzdrževati, če imajo odpadki nizke količine vrednosti.

● **ECO - FUEL**

To je sortiranje komunalnih odpadkov po fizikalnih lastnostih. Ločimo težje frakcije (Fe, steklo ...). Produkt je gorivo s kalorično vrednostjo rjavega premoga.

● **TOTALNA RECIKLAŽA**

To je predelava sestavljena iz raznih postopkov. Uporabimo vse komunalne odpadke. Produkta sta metan, ki pokrije vse energetske potrebe postopka, in organski odpadki.

● **DEPONIRANJE**

Zajema vse komunalne odpadke in je najcenejša ter najprimernejša varianta ravnanja z odpadki. Nastajajo deponijski plini, izcedne vode in nezrel kompost.

● **PIROLIZA**

Združuje 70 tehnično-kemičnih postopkov, ki potekajo pri visoki temperaturi. Vključimo lahko vse odpadke. Produkti so plin, toplotna energija, koks, odpadne vode. Pri tem postop-

ku se volumen odpadkov zmanjša za 99 %, toplotno energijo, ki pri tem nastane, pa lahko izkoristimo. Postopek je drag zaradi nevtralizacije strupenih produktov.

Dotaknili smo se tudi problematike radioaktivnih in posebnih odpadkov ter odpadkov iz čistilnih naprav.

Z računalniškima shemama: Vpliv nezavarovane deponije na okolico in Vpliv okolja na deponijo smo ugotovili, kako se vključuje deponija v okolje in posledice. Iz sheme razberemo, da ima deponija negativen vpliv z ekološkega, zdravstvenega in estetskega vidika. Predstavlja neposredno nevarnost za ljudi in živali (mehanične poškodbe, zastrupitve). Negativno vpliva s kulturno - družbenega vidika.

PREGLED PROBLEMATIKE ODPADKOV V OBČINI VELENJE

V naši občini se zaradi pestre industrije in visoke stopnje poseljenosti pojavljajo različne vrste in količine odpadkov. Odvod odpadkov je urejen po dolinskem dnu in v širših stranskih dolinah, predvideno je širjenje. Po celotni občini so razporejeni kontejnerji za odpadke, ki pa se predvsem v nedostopnih višjih predelih neredno praznijo. V občini je izdelan kataster posebnih odpadkov, njihovo problematiko pa rešujejo vsa podjetja po svoje. Zaradi slabe koordinacije med njimi in neenotnega nadzora se mnogi odpadki, ki bi jih lahko reciklirali, odlagajo na monodeponije na dvoriščih tovarn ali na komunalno deponijo (le-ta ni ustrezno usposobljena, zato je tako ravnanje nedopustno!). Poseben problem predstavlja elektrofilterki pepel iz TEŠ, ki so ga prej odlagali v jezero, sedaj pa ga suho odlagajo na deponijo. V okoli 20 mil. tonah pepela, odloženih do sedaj, je približno 400 ton radioaktivnih elementov (Uran, ...).

Nekdanje odlagališče posebnih odpadkov je zasuto, točna sestava neznan, leži pa v območju ugreznin. Prejšnje odlagališče komunal-

nih odpadkov se je nezavarovano že pogreznilo v jezero. Sedanja komunalna deponija bo ob ustreznem širjenju zadostovala do l. 2000, išče pa se nova lokacija. Odpadke odlagajo v plasteh, stiskajo s kompaktorjem in prekrivajo z inertnim prekrivnim materialom. Urejajo odplinjevanje in odvodnjavanje, izcedne vode pa so speljane v kanalizacijo in se bodo čistile v centralni čistilni postaji za odpadne vode

PROBLEMATIKA DIVJIH ODLAGALIŠČ ODPADKOV

S kartiranjem in anketiranjem učencev CSS Titovo Velenje po KS, smo našli preko 200 zasmetenih območij oz. 130 večjih divjih odlagališč odpadkov. Lokacije smo vnesli na karte 1 : 5 000, za vsako odlagališče smo izpolnili standardni vprašalnik. Obdelava podatkov je potekala ločeno: na računalniku PS - AT smo obdelali lastnike odlagališč (ankete, kataster), na računalniku KOPA 1000 pa smo s pomočjo obstoječe baze podatkov vrednotili lokacije odlagališč (to je nova, 61 spremenljivka).

Občino smo glede na geološke (reliefne) lastnosti in način izrabe zemljišča razdelili na 5 območij:

- ožje mestno središče,
- obrobje mesta,
- okolico neurbanih naselij,
- agrarna območja v nižini,
- agrarna območja na višjih območjih.

Ko smo to karto prekrili s karto divjih odlagališč odpadkov, smo ugotovili, da večina odlagališč leži v okolici neurbanih naselij oz. na agrarnih območjih v nižini. Predvidevamo, da bi se na teh območjih pojavljala divja odlagališča tudi v drugih občinah.

Gre za svet med 400 in 600 m nadmorske višine, kamor v prej izrazito ruralno področje vdira nov način življenja, kar pogojuje spremembo sestave odpadkov, (od kompostnih elementov k steklu, plastiki, železu in papirju). Zaradi toplifikacije se odpadki ne sežigajo

več, zato njihova količina stalno raste. Odvoz ni urejen. Izven teh območij se pojavljajo divja odlagališča tam, kjer je odvoz odpadkov zaradi konfiguracije terena nemogoč. To so predvsem visokoležeče samotne kmetije, ki jih obvezno spremlja "dedno" divje odlagališče. Kmetje sicer poudarjajo, da večino odpadkov sežgejo.

Pri izbiri lokacije se ljudje ne ozirajo dosti na kamninsko podlago in potencialne možnosti vpliva odlagališča na okolje. Predvsem gledajo na estetski videz, zato je večina odlagališč skritih v gozdu ali grmovju.

VREDNOTENJE LOKACIJ DIVJIH ODLAGALIŠČ

S pomočjo prostorske banke podatkov smo "prekrili" kataster odlagališč s prikazom drugih pojavov v okolju (geološka, hidrološka karta). S temi prikazi in že obstoječimi kartami ranljivosti prostora glede na tla, vodo, rastje, živalstvo in druge dejavnike, smo ovrednotili lokacije odlagališč po KS in predlagali njihovo sanacijo. Hkrati smo izdelali tudi računalniško karto atraktivnosti prostora, upoštevajoč parametre pri izbiri lokacije za novo deponijo komunalnih odpadkov. Dobili smo 10 že prej verificiranih eventualnih lokacij.

PREDLOG RAVNANJA Z ODPADKI V OBČINI V PRIHODNJE

Predlog predstavlja sintezo predlaganih rešitev za vsa divja odlagališča. Predvidevamo širitev mreže odvoza, kjer je to zaradi reliefa še mogoče.

V slabo dostopnih krajih predlagamo lociranje nekaj zbirnih postaj, kjer bi se ločeno zbirale posamezne odpadne surovine in večji kosovni odpadki in se nekajkrat na leto odpeljali na deponijo oz. v predelavo.

Predlagamo tudi bolj smiselno razporeditev kesonov v prostoru in zahtevamo njihovo redno praznjenje. V sploh nedostopnih predelih bi bilo treba urediti manjše deponije za več

kmetij, ki bi bile sanitarno ustrezne in ekološko sprejemljive (z minimalnimi v plivi na okolje).

Pri lokacijah za novo komunalno deponijo se zavzemamo predvsem za kamnolome, saj tu predstavlja deponija način izrabe (in po odlaganju rekultivacijo) že tako močno degradiranih površin.

Po podatkih iz literature, se toplotna obdelava odpadkov splača s produkti predelave že pri prebivalstvenem zaledju 100.000 ljudi. Takošno zaledje bi občina Velenje dosegla v povezavi s Celjsko ali Mozirsko občino. Tako bi rešili problem odpadkov in podaljšali življenjsko dobo deponij zaradi zmanjšanja volumna. Zavedamo pa se, da ima tudi predelava odpadkov mnogo negativnih stranskih učinkov na okolje.

Logično je, da tako obrata za pirolizo ali sežig, kot tudi regijske deponije odpadkov (ki edina omogoča nadzor nad količino in strukturo odpadkov) nihče noče. Navadili smo se pač, da obljube o sanaciji okolja po končanem izkoriščanju ostanejo na papirju.

USMERITVE

Pri nas se delo z odpadki še vedno vrednoti kot tretjerazredno, umazano in nečastno delo. Nočemo si priznati, da so in bodo postajali

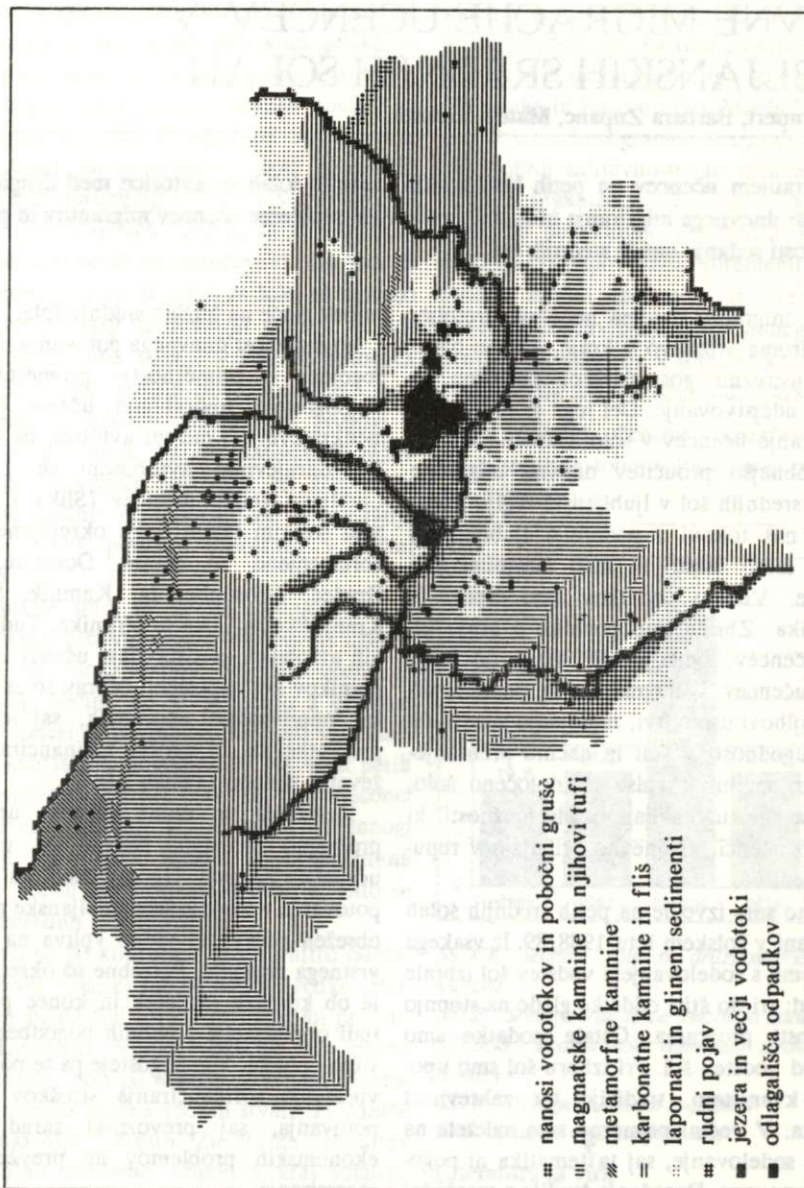
odpadki vse bolj iskan vir surovin, hkrati pa zaradi svojih lastnosti zelo nevaren element v okolju. Reševanje problematike odpadkov je možno le ob vsesplošni spremembi miselnosti - ljudje bi morali že doma sortirati odpadke po vrstah (steklo, plastika, papir). Odpadnim surovinam bi morali dati večjo ceno, saj ljudje danes niso zainteresirani za njihovo zbiranje in prodajanje. Podjetja, ki se ukvarjajo z odkupom in predelavo odpadkov, bi se morala povezati in splošno predstaviti svojo dejavnost, saj pogosto ne vemo, kam z določenimi surovinami. Tudi delovni čas bi morali ustrezno prilagoditi današnjemu življenju. Namesto, da ljudje vozijo odpadke na divja odlagališča, bi jih morali usmeriti na centralne deponije, kjer odpadke strokovno in brezplačno odložijo.

Končno bi morali pravilno ovrednotiti kompleksnost problema odpadkov in zastaviti več raziskav s tega področja, ki bi prinesle uporabne rezultate. Predpogoj za delo na tem področju predstavlja ureditev in uskladitev zakonodajnih določil in koordinirano delovanje inšpekcijskih služb, ločenih od interesov posameznikov in občine.

Namesto skupne akcije še vedno zakopavamo tone odpadnih surovin v zemljo, pošiljamo otroke v gozd pobirat odpadke in tarnamo nad gospodarsko krizo.

Slika 1: Odlagališča odpadkov in litološka podlaga

DNEVNE MIGRACIJE UČENCEV V LJUBLJANSKIH SREDNJIH ŠOLAH

Sabina Rupert, Barbara Zupanc, Mateja Žgajnar

Z anketiranjem učencev na petih ljubljanskih srednjih šolah so avtorice med drugim opisale značilnosti dnevnega migriranja učencev, predstavile probleme učencev migrantov in podvomile o smotrnosti sedanje mreže srednjih šol.

Pojem migracija zajema nenehno preseljevanje oziroma vozaštvo v kraje, kjer je omogočeno ustrezno gospodarsko, politično in kulturno udejstvovanje. Del tega je tudi dnevno potovanje učencev v šolo. Odločile smo se za podrobnejšo proučitev dnevne migracije učencev srednjih šol v ljubljanski regiji. Zanimali so nas tokovi s podeželja ljubljanskih občin v samo mesto in med mestnimi deli Ljubljane. Večino podatkov smo črpale iz vprašalnika. Zbrale smo podatke o kraju bivanja učencev, oddaljenosti kraja od šole, številu učencev - migrantov iz posameznih krajev, njihovi usmeritvi, zamujanju vozačev k pouku, ugodnosti v šoli in načinu prehranjevanja ter nagibu k vpisu na določeno šolo, hkrati pa smo ugotavljale ostale možnosti, ki jih imajo učenci, ki dnevno prihajajo v republiško središče.

Anketo smo izvedle na petih srednjih šolah v Ljubljani v šolskem letu 1988/89. Iz vsakega letnika smo s sodelovanjem vodstev šol izbrale en razred; tri do štiri oddelke glede na stopnjo zahtevnosti programa. Ostale podatke smo dobile od vodstev šol. Pri izboru šol smo upoštevale kvantiteto, tradicijo ter zahtevnost programa. V večini primerov smo naleteli na prijazno sodelovanje, saj ta tematika ni pogosto obravnavana. Dosedanje študije o mreži šol so nam potrdile predvidevanja, da se učenci v večini ne vpisujejo v programe glede na svoje sposobnosti, nagnjenja ter potrebe okolja,

ampak glede na bližino srednje šole.

Intenzivnost dnevnega potovanja učencev je pogojena s primernostjo prometne mreže. Najpogosteje uporabljajo učenci primestni, medkrajevni ali mestni avtobus, pa tudi vlak. Z medkrajevnim avtobusom se pripelje v Ljubljano veliko učencev (Slika 1), zato so med šolskim letom linije okrepljene. Najbolj obremenjene so smeri: Domžale, Polhov Gradec, Grosuplje, Ig, Kamnik, Smlednik, Kranj, Škofja Loka in Vrhnika. Tudi na mestnih avtobusih predstavljajo učenci večji delež potnikov kot zaposleni, čeprav so za prevoznika "neprivlačen" uporabnik, saj so razdalje prekratke, da bi stroške sofinancirala Izobraževalna skupnost (Slika 2 in 3).

Železnica je manj pogosto uporabljeno prometno sredstvo. Največ ga uporabljajo učenci iz Zasavja. Ugotavljamo, da je dnevno potovanje v srednje šole ljubljanske regije tako obsežen pojav, da vidno vpliva na obseg tovrstnega prometa. Potrebne so okrepljene linije ob konicah (začetek in konec pouka), pa tudi organizacija posebnih pogodbenih voženj v času pouka. Vse pogosteje pa se pojavlja tudi vprašanje sofinanciranja stroškov dnevnega potovanja, saj prevozniki zaradi splošnih ekonomskih problemov ne prevzemajo več regresiranja.

Učence - vozače obravnavajo s posebno pozornostjo na šolah, kamor se dnevno vozijo. Nekatere jim ob začetku šolskega leta dodelijo

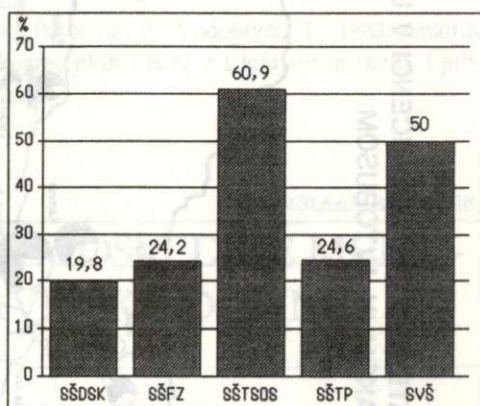
status vozača. Ta jim omogoča opravičevanje zamujenih prvih ur, predhodno odhajanje od pouka, v posebnih primerih tudi večdnevno odsotnost (izjemno slabe vremenske razmere). Za bivanje v šoli pred začetkom pouka je zagotovljen poseben prostor. Obvezne dejavnosti, organizirane izven rednega pouka, so prilagojene učencem - vozačem. Kljub temu ugotavljamo, da so učenci iz bolj oddaljenih krajev zelo obremenjeni. To pa v glavnem ne vpliva na njihov učni uspeh, ki je v mnogih primerih celo boljši od učencev, ki niso vozači. Ta ugotovitev velja še zlasti za šole, ki izvajajo programe na nižji zahtevnejši stopnji. V primerih, ko dnevna vožnja v šolo ne omogoča opravljanje vseh šolskih obveznosti, smo ugotovili, da se učenci odločajo za bivanje v domovih za učence. Zaradi materialnih težav se učenci - vozači pogosteje po končanem srednjem šolanju ne odločajo za nadaljevanje študija, ampak poiščejo zaposlitev v bližini kraja bivanja.

Ugotovile smo, da se na srednje šole, ki izobražujejo predvsem za nadaljevanje izobraževanja na visoki stopnji, odločajo učenci iz razvitejših občin. To je pogojeno z delovno silo, po kateri je povpraševanje tudi v terciarnih in kvartarnih dejavnostih. Na vseh petih šolah, kjer smo zbirale podatke, imajo učenci organizirano malico. Kljub temu jo mnogi prinašajo od doma. Kosila so organizirana samo v večjih izobraževalnih centrih, zato se vozači neredno prehranjujejo.

Učenci se po končanem pouku hitro odpravijo domov. Čas, ki jim še ostane, redko izkoristijo za ogled kulturnih institucij ali prireditvev v Ljubljani. Veliko vozačev zato pozna glavno mesto bolj po lokalnih, gostiščih in trgovinah. Nakupi so ena redkih stvari, ki vozače zadržujejo dlje v mestu. Za obiske prireditvev se običajno ponovno vrnejo v kraj šolanja, čeprav preseneča dejstvo, da teh možnosti v glavnem ne izkoristijo, kljub slabi ponudbi v domačem kraju. Zbrani rezultati so pokazali,

da vozaštvo pravzaprav ni ovira pri šolanju v ljubljanski regiji, marsikaj pa je preveč prepuščeno že kar tradicionalnim razmeram. Po mnenju vprašancev bi morali spremeniti pogoje prehranjevanja, pa tudi kvaliteto prevozov. Marsikaj bi morale izboljšati šole pri organizaciji pouka in zlasti urniku. Mreža šol pri obstoječi strukturi programov (raznovrstni na različni stopnji zahtevnosti) in razmestitvi gospodarskih organizacij sta dejstvo, ki ga v tem trenutku ne moremo spremeniti. Menimo pa, da bi ga pri napovedanih spremembah šolskega sistema morali upoštevati in v tej smeri prispevati k odpravljanju nepotrebne dnevnega prevažanja učencev v šole, za katere so materialni pogoji zagotovljeni tudi v krajih bivanja.

Slika 1: Delež učencev - vozačev na anketiranih srednjih šolah v ljubljanski regiji (šolsko leto 1988/89).

SŠDSK - Srednja šola za družboslovje in splošno kulturo

SŠFZ - Srednja šola za farmacijo in zdravstvo

SŠTSOS - Srednja šola tehničnih strok in osebnih storitev

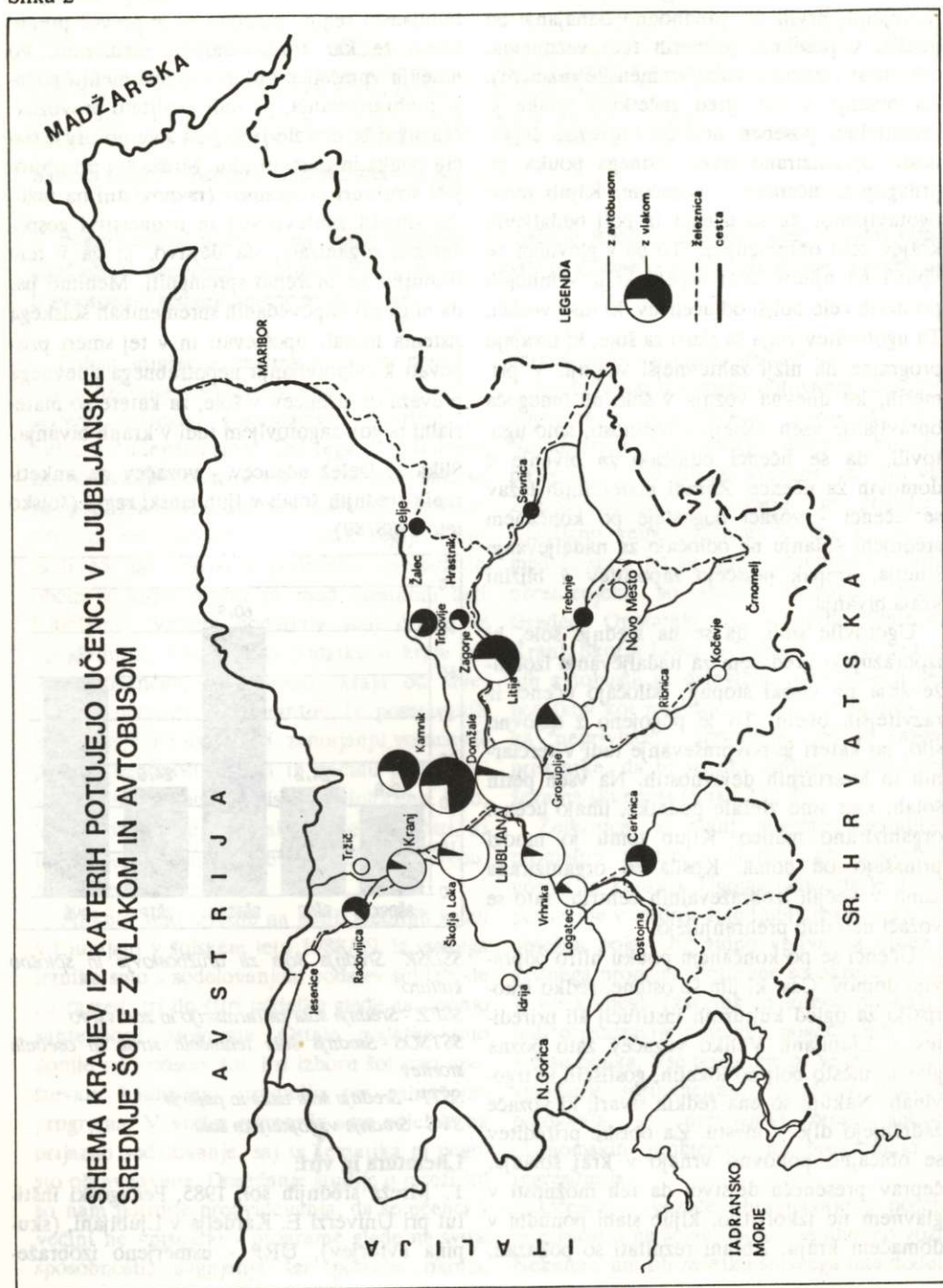
SŠTP - Srednja šola tiska in papirja

SVŠ - Srednja vzgojiteljska šola

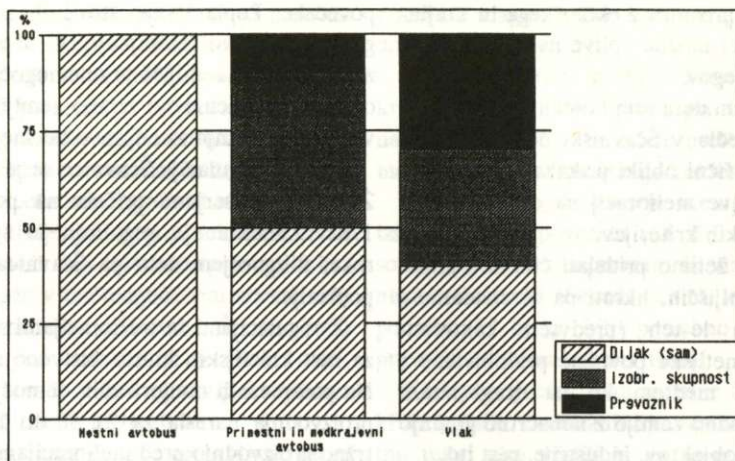
Literatura in viri:

1. Mreža srednjih šol, 1985, Pedagoški inštitut pri Univerzi E. Kardelja v Ljubljani, (skupina avtorjev), URP - usmerjeno izobraže-

Slika 2

Slika 3: Plačilo dijaških mesečnih vozovnic.

vanje, Ljubljana.

2. Analiza delovanja transportnega sistema s poudarkom na ekonomiki obstoječih linij mestnega in obmestnega prometa v Ljubljani, 1989, TOZD projektivni biroji Ljubljana
3. Potočnik, M., Vodopivec, T., s sodelavci

ljubljskega potniškega prometa, 1984, Javni potniški promet v Ljubljani in regiji. Ljubljana.

4. Potočnik, P., Vodopivec, T., 1983, Analiza migracijskih tokov v Ljubljani in regiji, Ljubljana.

UDK 631.6:626.8(497.12-18)

UDC 631.6:626.8(497.12-18)

EKOLOŠKE IN KRAJINSKE POSLEDICE MELIORACIJ NA PRIMERU ŠČAVNIŠKE DOLINE

Simona Venturini

V članku so najprej prikazani negativni pojavi, ki jih lahko izzovejo melioracijski posegi. Na podlagi teoretičnih spoznanj in rezultatov ankete daje avtorica dva predloga ureditev melioracije na območju Ivanjcev v Ščavniški dolini.

V nalogi sem se osredotočila na vprašanje posledic melioracij, toda ne z geografskega, pač pa s krajinsko-ekološkega vidika.

Poudariti moram, da je moj namen predvsem opozoriti na negativne pojave, ki jih lahko izzovejo melioracijski posegi v biotopu ter pokazati dolgoročno zgrešenost ekonomskega in tehničnega vidika izvajanja

melioracij, ki se ne ozira na naravne vrednote. S tem problemom se srečujejo na vseh melioriranih območjih, tako pri nas kot v svetu, zato mi Ščavniška dolina ni služila kot področje raziskovanja, pač pa le kot dokaz, da so moje trditve, čeprav znanstveno še nepreverjene, resnične.

V teoretičnem delu naloge sem opredelila

problem izvajanja melioracij, opisala vrednote v kmetijskem prostoru z ekološkega in krajinskega vidika ter možne vplive nanje ter posledice le-teh posegov.

V praktičnem delu sem komentirala anketo, ki sem jo izvedla v Ščavniški dolini in v tekstualni in grafični obliki prikazala dve možni varianti ureditve melioracij na osnovi ekoloških in krajinskih kriterijev.

V Sloveniji želimo pridelati čim več hrane na lastnih zemljiščih, hkrati pa se ubadamo s pomanjkanjem le-teh (predvsem kakovostnih). Nove kmetijske površine pridobivamo z melioracijami, medtem ko na drugi strani izgublamo plodno zemljo z nenačrtno gradnjo stanovanjskih objektov, industrije, cest itd.

Pridobivanje novih kmetijskih površin z melioracijami je problematično, saj se upoštevajo le ekonomska in tehnična merila, medtem ko se interesi varstva ne upoštevajo. Vse do danes izvedene melioracije so ekološko in krajinsko oporečne in dolgoročno z vidika varstvenih interesov nesprejemljive. Z njimi tudi prekinjamo tradicionalni način kmetovanja, ki je slonel na ekoloških načelih (čeprav se kmetje tega niso zavedali).

Ugotovimo lahko, da je naš kmetijski prostor po izvedbi melioracij ostal praktično brez naravne vegetacije, osiromašen naravnih pojavov in celo kulturnih vrednot. Takšno pokrajino lahko, na žalost, že označimo za kulturno stepto, kakšne pa bodo dolgoročne posledice, zaenkrat še ne vemo.

PREOBRAZBA ŠČAVNIŠKE DO- LINE POD VPLIVOM MELIORACIJ

Pred izvedbo melioracij je bila Ščavniška dolina mokrotna travniška pokrajina z redkimi njivami in zaplatami gozda na obrobju. Svet ob Ščavnici je bil izpostavljen pogostim poplavam, velik del pa celo večkrat letno pod vodo. Odtočne razmere pred regulacijo so bile slabe, nepropustnost oz. slaba propustnost tal (ogljje-

na, težka, zbita, izprana, kislata tla) je to še povečala. Poplavljanje številnih pritokov iz gričev, njihovo zastajanje v depresijah in zamočvirjanje zemljišč je onemogočilo ali vsaj otežkočalo intenzivno izrabo zemljišč in rojevalo prizadevanja za odpravo takšnega stanja.

Izvedba regulacije Ščavnice se je na odseku Žihlava - Biserjane pričela na pomlad leta 1985. Zaenkrat je reguliran le spodnji del reke, v zgornjem delu pa Ščavnica še vedno poplavlja.

Z regulacijami in melioracijami so se pogoji za rast kmetijskih kultur bistveno spremenili. Na posameznih melioriranih območjih je tržna proizvodnja narasla za 21 % do 197 % nad tržno proizvodnjo pred melioracijami.

Kolikor so posledice melioracijskih del v Ščavniški dolini pozitivne v gospodarskem smislu, toliko so negativne v ekološko-krajinskem. Pri projektiranju in izvajanju melioracijskega načrta se namreč nihče ni kaj prida oziral na karakteristične vegetacijske in prostorske vidike, tako da je meliorirano ščavniško območje zdaj osiromašeno svojih značilnih prvin (močvirni travniki, živice) in že predstavlja del kulturne stepe v Sloveniji.

V Ščavniški dolini sem izvedla anketo na območjih, kjer so melioracije že bile izvedene. Anketiranih je bilo 30 oseb iz vasi Jamna, Žihlava, Bolehnečici, Berkovci, Kokoriči, Berkovski Prelogi, Logarovci in Lukavci. Anketiranci so bili naključno izbrani.

Iz rezultatov ankete ugotavljam, da so ljudje nasplošno zadovoljni z izvedbo melioracij, saj se je povečala produktivnost tal in s tem tudi tržna proizvodnja, zmanjšala pa se je tudi razdrobljenost kmetijske posesti. Vendar pa ugotavljajo tudi nekatere negativne posledice, ki so jih prinesle melioracije. Le-te so že danes močno opazne, še huje pa bo čez leta, če bomo nadaljevali tako brezbržno do naravnih vrednot, kot smo začeli. Takrat bodo že zdaj znana dejstva še bolj drastična.

56 % anketirancev izjavlja, da je regulacija

vodotokov Ščavnice sam vodotok in pokrajino, ki ga obdaja, poenostavila in jo naredila manj privlačno. Bregovi so izravnani, dno je ogoljeno, izginili so tolmuni, prodišča, mirni deli reke. To pomeni, da je prostor ekološko razvrednoten, vendar pa zaenkrat ni mogoče trditi, da bi kakšne rastlinske in živalske vrste do zdaj že popolnoma izginile. Lahko pa trdimo, da so se življenjski pogoji nekaterih živalskih in rastlinskih vrst bistveno spremenili, kar se lahko pokaže v onemogočenem normalnem poteku razmnoževanja le-teh. Če se bodo posegi v krajino nadaljevali v enaki meri, bomo lahko kmalu začeli ugotavljati izginotje določenih vrst rastlin in živali.

Kmetje med drugim tudi ugotavljajo, da se je število določenih vrst divjadi zmanjšalo (npr. zajcev, prepelic, jerebic - torej živali, ki so živele na polju in so izgubile svoj življenjski prostor z odstranitvijo živic, grmišč in dreves ter seveda z uvedbo monokultur, ki jim ne nudijo ustrezne prehrane), povečalo pa se je število nekaterih vrst škodljivcev (škorci, bramor, struna, divji prašič), kar si lahko razlagamo z uvedbo monokultur in slabšim kolobarjenjem. Na njihovo prerazmnožitev je verjetno vplivalo tudi zmanjšanje števila njihovih naravnih sovražnikov.

Po mnenju kmetov se je povečalo tudi izsuševanje tal, saj se je močno povečala jakost vetrov. Tudi to je ugodno za nekatere vrste škodljivcev, ki jim takšne razmere prija. Izsuševanje tal lahko povzroči, da bo na tem področju nekoč potrebno namakanje, kar pa bi pomenilo povečano potrebo po dognojevanju (izpiranje gnojil!) in poslabšanje kvalitete tal (zbitost).

Verjetno je trenutno povečanje produktivnosti tal samo kratkoročno, saj se bo s slabim kolobarjenjem čez leta pridelek zmanjšal, kmetijske kulture pa bodo še bolj napadali škodljivci. Potrebno bo vlagati več energije, da bomo dobili ustrezne pridelke. Ponekod v

svetu se to že dogaja: v kmetijske površine je potrebno vlagati veliko več energije, kot se je dobi povrnjene.

Zgrešeno je tudi to, da so kmetje kar naenkrat zavrgli stoletja uporabljen in preverjen način raznolike izrabe tal in prešli na uvedbo monokultur in minimalnega kolobarjenja.

Zanimivo je, da kmetje menijo, da se je izsuševanje tal povečalo (61 %), istočasno pa so menja, da se temperatura in vlažnost zraka nista spremenili. Seveda so to le izkustveni podatki, ki bi jih bilo potrebno znanstveno preveriti z ustreznimi meritvami.

Kmetje pogrešajo tudi zavetne lege (83 %), ki so izginile z odstranitvijo vegetacije. Verjetno tukaj niso mislili le na zavetje pred vetrom, pač pa tudi pred soncem, saj je senca v poletnem času zelo pomembna za ljudi in živino.

61 % ljudi ugotavlja, da se je zmanjšala pestrost prostora, s čimer verjetno mislijo na prvotno podobo krajine, ki jo je ustvarjal naravni vodotok skupaj z drevesi, grmovnicami, živicami...

Rezultati ankete kažejo, da smo izgubili del vodnatega sveta, ki daje z biološkega stališča najbolj bogate in raznolike ekosisteme. Ves splet živih in neživih dejavnikov tvori medsebojno povezano funkcionalno celoto, ki predstavlja v razmerah naravne ohranjenosti neprecenljivo vrednoto. Različne razmere takšnega sveta omogočajo različne pogoje za življenje in ustvarjajo množico biotopov z raznovrstnimi življenjskimi združbami. Toda vse to prepletanje ploskev (vodna površina, travniki, pašniki), prostornin (gozd, drevesa), linearnih (trasa vodotoka, živice) in točkovnih prvin (posamezna drevesa, grmovnice) se izgublja. V krajini kot celoti se izgublja posamezni vzorci, ki jih v medsebojni povezanosti ustvarjajo vegetacija, vodotoki, parcela-cija itd.

PREDLOG UREDITVE MELIORACIJE NA OBMOČJU IVANJCEV V DVEH VARIANTAH

Na območju Gornjih Ivanjcev bom prikazala ureditev dela melioracije, ki bo upoštevala krajinsko-ekološke vidike.

Pri Zavodu za ekonomiko in urbanizem Murska Sobota sem dobila karto območja, kjer so predvidene melioracije oz. regulacija Ščavnice in njenih pritokov in drug odtok z melioracijskimi jarki.

Melioracijo prostora sem opravila za moj predlog ureditve melioracije z upoštevanjem krajinsko-ekoloških vidikov. Le-tega sem obdelala v dveh variantah, s katerima sem želela dokazati, da je možno izvajati melioracije tudi z upoštevanjem krajinsko-ekoloških vidikov, čeprav to do sedaj (razen redkih poiskusov v tej smeri) ni bilo v praksi.

Vegetacijske prvine izbranega območja sem valorizirala skupaj z naravnimi pojavi in kulturnimi vrednotami.

Od vegetacijskih prvin (tudi kot biotopi) se tu pojavljata predvsem gozd in obvodna vegetacija. Gozd je prisoten na nagnjenih terenih in je izven področja predvidenih melioracij. Kot ekološki dejavnik je zelo pomemben v stiku s kmetijskimi površinami (varovanje pred vetrovi) in je zato tudi valoriziran. Najbolj karakteristična pa je obvodna vegetacija, ki spremlja reko Ščavnico in njene pritoke.

Od naravnih pojavov so najbolj značilni meandri reke Ščavnice, ki dajejo skupaj z živkami značilno krajinsko podobo. Krajinsko podobo dopolnjujejo še pritoki Ščavnice (v tem primeru Negovski, Vukovski in Stavešinski potok), ki vizualno, ekološko in krajinsko bogatijo prostor. Ker potekajo prečno na dolino, navidezno zmanjšujejo vzdolžnost doline in vizuelno bogatijo prostor po sekvencah.

Mestoma se pojavljajo tudi manjši izviri z imenom slatine in ena mofeta (jama iz katere uhaja pretežno CO₂).

Od kulturnih vrednot so značilne gomile (predzgodovinski grobovi), naselja in mlin.

Prva varianta predvideva popolno ohranitev vseh valoriziranih vrednot v prostoru. Edini poseg je poglobitev Ščavnice in njenih pritokov na najbolj kritičnih odsekih (po potrebi ureditev z naravnim kamnom) s tem, da se obojestransko ohrani vegetacija, konfiguracija brežin in meandri v celoti. Ob melioracijskih jarkih pa bi na nekaterih mestih zasadili pasove iz avtohtonih rastlinskih vrst ali sadnih rastlin, kar bi še povečalo ekološko, krajinsko in vizualno vrednost prostora.

Takšna rešitev je seveda draga, saj zahteva specialne stroje in veliko ročnega dela. Predstavlja pa edino možnost, da ohranimo značilno krajinsko okolje reke Ščavnice s pritoki, kar je tudi dolgoročni interes naše družbe.

Druga varianta predvideva enostransko regulacijo Ščavnice in njenih pritokov s tem, da se na eni strani ohrani vegetacija, konfiguracija brežine in meandri v celoti. Ohranijo se tudi vse ostale valorizirane vrednote. Ob melioracijskih jarkih pa se na nekaterih mestih zasadijo vegetacijski pasovi prav tako kot v prvi varianti.

Najbolj sprejemljiva je prva varianta ureditve, saj prostora ekološko, krajinsko in vizualno ne razvrednoti, toda takšna izvedba je dolgotrajna in draga. Verjetno pa bomo morali tudi mi, kljub vsemu, začeti razmišljati o takšni rešitvi.

Druga varianta je za naše razmere še najbolj uresničljiva, čeprav prostor precej razvrednoti.

Nikakor pa ni sprejemljiva tehnična rešitev, kakršna se že uresničuje na drugih delih Ščavniške doline, ki prostor ekološko, krajinsko in vizualno popolnoma razvrednoti.

ZAKLJUČEK

Vedno znova lahko ugotovimo, da se v prostoru srečujemo z vedno večjimi konflikti med interesi razvoja in varstva.

Z melioracijami pridobivamo nove kmetijske površine, kar pojmujemo kot interes razvoja in ob tem naletimo na interese varstva vegetacije, faune, vodnih pojavov, reliefnih značilnosti, redkih vrst, biotopov, tokov vode, kroženja zraka, slikovitih krajinskih območij, zgodovinskih del, stavbne dediščine itd.

Naš cilj mora biti celovitejša rešitev, ki bo poleg tehničnih in ekonomskih meril upoštevala tudi interese varstva oz. se bodo ti interesi pravočasno vključevali v prostor in se v njem tudi ohranili.

Izhodišče vsake družbe, še posebno socialistične, mora biti težnja po izvajanju melioracijskih posegov po treh kriterijih:

- čim manj prizadeti obstoječe vrednote okolja,
- obnoviti prvotno stanje,
- ustvariti še kvalitetnejše okolje ali celo novo kvaliteto, saj se moramo zavedati, da ponekod ne bo šlo brez preobrazbe krajine. Zaključila bi s sledečim:
- gradnjo usmerjati na manj kvalitetna zemljišča in na tista območja, ki so krajinsko in vizualno nepomembna,
- obdelati zapuščene in zaraščene kmetijske površine,

- povečati hektarske odnose, saj so marsikje pod nivojem razvitih dežel,
- gojiti tiste kmetijske kulture, ki ustrezajo ravnim pogojem.

Literatura in viri:

1. Belec, B., Kert, B., Olas, L., 1980, Melioracije in komasacije v Spodnji Ščavniški dolini. IGU, Ljubljana.
2. Belec, B., Kert, B., Olas, L., 1980, Melioracije in komasacije v Ščavniški dolini kot inovacijski proces. I. faza. Center za raziskovanje Pedagoške akademije v Mariboru. Maribor.
3. Krajevni leksikon Slovenije, 1980. IV. knjiga. Podravje in Pomurje. Državna založba Slovenije. Ljubljana.
4. Pokrajinski učinki človekovih dejavnosti na življenjsko okolje, 1987. Jugoslovansko posvetovanje z mednarodno udeležbo, Bled 21. do 24. sept. 1987.
5. Rejic, M., 1988, Sladkovodni ekosistemi in varstvo voda. Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani. Ljubljana.
6. Prostorsko ureditvena problematika melioracij, 1989. Republiški komite za varstvo okolja in urejanje krajine. Ljubljana.

UDK 621.311.21(497.12)

UDC 621.311.21(497.12)

VPLIVI PROJEKTA NOVIH HE NA SAVI NA SLOVENSKO ELEKTROGOSPODARSTVO IN OKOLJE

Alenka Miškec, Tamara Mikša

S pomočjo literature in anketiranja sta avtorici predstavili sliko novega projekta gradenj hidroelektrarn na Savi, ugotavljali ogroženost posameznih pokrajinskih sestavin (še posebej prebivalstva) in predstavili možne spremembe pokrajinskega ravnotežja.

Raziskovalna naloga je nastala pod vplivom spoznanja, da človeštvo stremi za spremi-

njanjem in podrejanjem narave za svoje potrebe, pa tudi zato, ker danes terjata gospodarski

in z njim povezan družbeni razvoj vedno več energije.

Z nalogo sva si želeli ustvariti celotno sliko novega projekta gradenj HE na Savi, kar pomeni ne samo z ekološkega in gospodarskega, ampak tudi socialnega in naravno-geografskega vidika. S tem namenom sva se oprli na različne vire literatur. Ker pa naju je zanimalo tudi mnenje ljudi, sva obiskali prebivalce, ki bodo posredno ali neposredno ogroženi. Anketo sva izvedli v kraju Boštanj in okoliških vaseh: Kompolje, Mrtovec, Šmarčna in Orehovo. Skupno sva anketirali 30 oseb.

Zanimalo naju je, če so bili kmetje predhodno seznanjeni o gradnji HE in obveščeni, da bo z gradnjo nasipa in akumulacijskega jezera poplavljen velik del področja, kjer danes stojijo njihove kmetije in polja. Kmetje, katerih kmetije bodo morali porušiti, so s tem problemom bili že predhodno seznanjeni za razliko od tistih, ki bodo izgubili samo manjši del obdelovalnih površin. Prvi so v zameno za novo hišo pripravljani zapustiti ogroženo mesto in se naseliti nekje v bližini, slednji pa v nobenem primeru ne nameravajo zapustiti kmetije.

Na osnovi literature, ankete in pogovora z ljudmi predvidevava, da bo gradnja novih HE povzročila negativne posledice na več področjih. Najbolj ogrožene so kmetijske obdelovalne površine, gozdovi ter stanovanjski in drugi objekti. Izvedba akumulacij bo terjala tudi poplavitve sadovnjakov in hmeljišč, na območju Brežic pa so najbolj ogroženi nasadi topola; to je 202 ha. Topol je surovina za izdelovanje papirja, zato bo uničenje tako velike površine lahko vplivalo na proizvodnjo papirja v tovarni Videm v Krškem.

V celotni verigi projekta novih HE je ogroženo skupno 108 objektov: od tega 71 stanovanjskih in 37 gospodarskih poslopij. Največja ogroženost je v krajih Boštanj in Blanca.

Vsekakor bodo z izgradnjo HE prizadete tudi cestne komunikacije in železnice. Na

desnem bregu Save bo na območju Vrhovega na posameznih odsekih zaradi nizke lege uničena cesta Podkraj-Radeče, hkrati pa bo ogrožena stabilnost zaradi plazenja terena. V kraju Boštanj bo ogroženo asfaltirano cestišče na obeh straneh Save. V krajih Blanca in Brestanica bodo poleg asfaltiranega cestišča ogrožene poljske in makadamske ceste.

Vsekakor bo ogrožena tudi oskrba s pitno vodo. Na območju Vrhovega, Blance in Krškega se predvideva zgraditev novega zbirnega kanala, ki bi bil povezan z ostalimi priključki, medtem ko o javni kanalizaciji v krajih Boštanj, Brestanica, Brežicah in Mokricah nisva dobili podatkov.

Na območju Vrhovega greznice niso registrirane, vendar se ogroženost nanaša predvsem na tiste, pri katerih so že tako ali tako stanovanjske hiše, ki pa so po previdenem projektu ogrožene. Oskrba s pitno vodo bi bila najbolj ogrožena v kraju Boštanj, kjer imajo svoj vodnjak. V bližnjih vaseh (Šmarčna in Kompolje) je namreč kar 28 vodnjakov individualnega značaja za oskrbo s pitno vodo.

Gradnja novih HE vključuje tudi akumulacijska jezera. Ker pa je znano, da večje vodne površine vplivajo na spremembo mikroklimе, lahko pričakujemo, da se bo le-ta spremenila tudi na tem področju. Predvidevamo lahko le povečanje meglenosti, ki bo posledica izparevanja vode iz akumulacijskih jezer. Ta področja so že sedaj bogata z meglenimi dnevi, zlasti v jesenskih in zimskih mesecih, ko je meglenih dni povprečno nad 120.

Zavedati se moramo, da je na tem območju onesnaženost Save že močno zaskrbljujoča, saj dosega najslabši kakovostni razred. Gradnja posavskih HE prinaša nevarnost, da bi se akumulacijski bazeni spremenili v greznične akumulacije, kjer se bodo poleg najrazličnejših odpadkov, ki jih s seboj prinaša reka, kopičile tudi nevarne snovi in fekalije. To se bo zgodilo, če se Savska voda pred gradnjo ne bo čistila do primerne stopnje (drugi kvalitetni razred).

Taka sprememba bi v končni fazi lahko privedla do katastrofe: uničenje živalskega in rastlinskega sveta, onesnaženje podtalne vode, poslabšanje pogojev bivanja (smrad, megla).

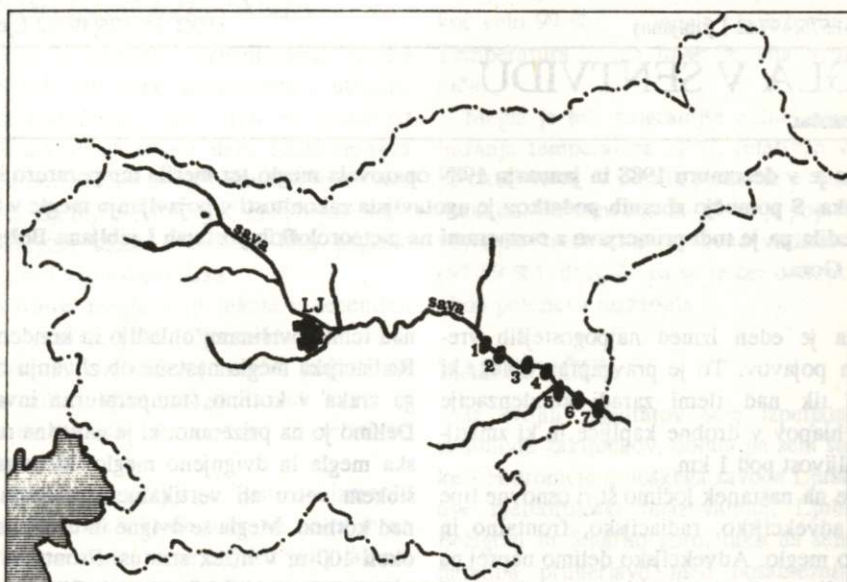
Vsekakor se moramo vprašati, če so nam nove HE res tako zelo potrebne. Iz podatkov v nalogi je jasno razvidno, da bi gradnja novih HE prinesla veliko količino dodatne energije, kar bi imelo pozitivne posledice. Ne smemo pa zanemariti dejstva, da sta naša največja porabnika električne energije Tovarna glinice in aluminija v Kidričevem in Železarna Jesenice, ki pa v svoji proizvodnji ne prinašata zadost-

nega dobička, s katerim bi pokrila veliko porabo.

Vsekakor ne smemo zanemariti mnenja prebivalcev, ki bodo najbolj občutili posledice. Le-te se bodo kazale v propadu njihovih zemljišč, ki jim pomenijo glavni vir dohodka in s tem možnost za preživetje. Ljudem so ponudili delovna mesta v neagrarnih dejavnostih, vendar kmetje v svoji navezanosti na zemljo ne morejo razumeti, da bi na račun industrijskih objektov propadala zemlja.

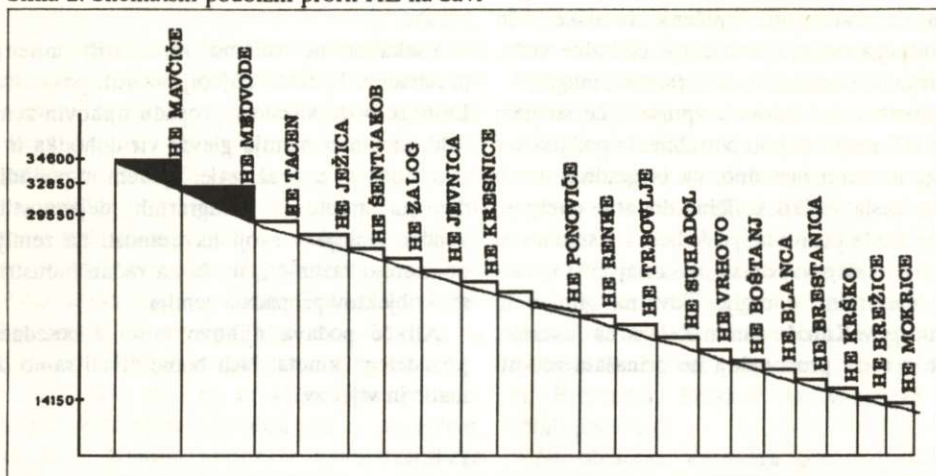
Ali če podava njihovo misel z besedami prizadetega kmeta: "Ali bomo živeli samo od matic in vijakov?"

Slika 1. Nove HE na Savi

1 HE Vrhovo	5 HE Krško
2 HE Boštanj	6 HE Brežice
3 HE Blanca	7 HE Mokrice
4 HE Brestanica	

Slika 2. Shematski podolžni profil HE na Savi

UDK 551.575(497.12 Ljubljana)

UDC 551.575(497.12 Ljubljana)

MEGLA V ŠENTVIDU

Urša Demšar

Avtorica je v decembru 1988 in januarju 1989 opazovala meglo ter merila temperaturo in vlažnost zraka. S pomočjo zbranih podatkov je ugotavljala zakonitosti v pojavljanju megle v Šentvidu, naredila pa je tudi primerjavo z razmerami na meteoroloških postajah Ljubljana-Bežigrad in Šmarna Gora.

Megla je eden izmed najpogostejših vremenskih pojavov. To je pravzaprav oblak, ki nastane tik nad tlemi zaradi kondenzacije vodnih hlapov v drobne kapljice in ki zmanjšuje vidljivost pod 1 km.

Glede na nastanek ločimo štiri osnovne tipe megle: adveksijsko, radiacijsko, frontalno in pobočno meglo. Adveksijsko delimo naprej na obalno ali morsko meglo, ki nastane, ko topel in vlažen zrak prodre nad hladno površino (iznad morja nad ohlajeno celino pozimi). Zrak se ohladi in vlaga v njem se kondenzira. Druga vrsta adveksijske megle je puhteča megla, ki nastane nad toplimi vodnimi površinami, ki sorazmerno izdatno izhlapevajo (reke in jezera). Vodni hlapi se v hladnem zraku

nad temi površinami ohladijo in kondenzirajo. Radiacijska megla nastane ob zlivanju hladnega zraka v kotlino (temperaturna inverzija). Delimo jo na prizemno, ki je navadna radiacijska megla in dvignjeno meglo, ki nastane ob šibkem vetru ali vertikalnem mešanju zraka nad kotlino. Megla se dvigne in ustali na višini okoli 100 m v nizek stratus. Frontalna megla nastane ob prehodu front, pobočna pa, kjer se ob obsežnem dvigajočem se terenu nariva močno vlažen zrak, se zaradi dviganja adiabatno ohlaja in oddaja vlogo. Na tak način dobijo vrhovi gora kape.

Za nastanek megle je najpomembnejši dejavnik vremenska situacija, pomembni so tudi vplivi raznih meteoroloških elementov,

temperature, vlažnosti zraka, vetrovnosti, pa tudi nekateri drugi faktorji, na primer število kondenzacijskih jedrc v zraku.

Megla se najpogosteje pojavlja v zaprtih kotlinah, kjer je lahko prisotna tudi do 100 dni v letu. Na pojavljanje megle v teh kotlinah pa vpliva tudi urbanizacija terena s spremembami lokalne mikroklimе. Vplivi urbanizacije potekajo v dveh smereh: sprememba temperaturnih razmer (toplotni otok nad mestom) povzroča izdatnejše mešanje kotlinskega zraka in s tem zmanjšuje pogostnost megle. Zaradi večjega onesnaževanja zraka (industrija, promet) pa je na urbaniziranih področjih večje število kondenzacijskih jedrc v zraku, ki povzročijo nastanek megle že pri 90 % vlagi zraka in s tem povečujejo pogostnost megle.

METODE IN OPAZOVANJA

Šentvid je razsežno urbanizirano naselje kakih 5 km oddaljeno od središča Ljubljane. Leži na nadmorski višini 316 m, južno od Save, v severozahodnem delu Ljubljanskega polja, na eni izmed starejših savskih teras. Ker je to del Ljubljane, ima pač enako podnebje kot Ljubljana sama in s tem zelo pogosto meglo, zlasti v zimskem času.

Opazovanja megle so potekala v decembru 1988 in januarju 1989. Opazovala sem vidljivost, nastanek in razkroj megle, pojavljanje puhteče advekcijske meglice nad Savo in vreme, merila pa temperaturo in relativno vlažnost zraka.

Za določanje vidljivosti sem si izmerila razdaljo do nekaj fiksnih točk na sever in na vzhod in opazovala, ali se objekti vidijo ali ne. Glede na vidljivost sem določila gostoto megle (redka, srednje gosta, gosta in zelo gosta megla). Pri nastanku in razkroju sem določila način nastanka oziroma razkroja megle (v kosmih, naenkrat, iz advekcijske meglice nad Savo) in čas megle. Temperaturo in vlago sem merila vsak dan ob 8. uri zjutraj. Pri vremenu sem opazovala tip vremena, tip oblakov, če je

bilo oblačno, ob prisotnosti megle pa še vrsto megle. Opazovala sem še prisotnost advekcijske puhteče meglice nad Savo.

REZULTATI

Megla je bila v Šentvidu vedno prisotna, ko je bila relativna vlažnost zraka višja od 93 %. Jutranja temperatura v meglenih dneh se je gibala od -5°C do 0°C , nikoli pa ni presegla ničle. V dneh, ko je bila temperatura nižja od -5°C , je bila vlaga prenizka za nastanek megle (pod 93 %), zato je bilo v takih dneh (temperatura od -10°C do -6°C jasno. Vlaga je bila prenizka za nastanek megle tudi v dneh, ko se je jutranja temperatura dvignila nad ničlo. V teh dneh je bila vlaga med 75 % (najnižja izmerjena vrednost) in 93 %. Bilo pa je tudi nekaj dni, ko je bila vlaga višja od 93 % (nekoč celo 99 %), pa megle kljub temu ni bilo. Temperatura v teh dneh je bila vedno nad ničlo.

Megla je bila najgostejša v dneh, ko je bila jutranja temperatura -1°C , relativna vlažnost pa okoli 95 %. V ostalih primerih je bila megla redkejša. Celodnevna megla se je pojavljala ob najvišjih vrednostih relativne vlažnosti zraka (97-99 %), drugače pa se je čez dan, ponavadi okoli poldneva razkrojila.

ZAKLJUČEK

Iz svojih rezultatov sem izpeljala nekaj zanimivih zaključkov, dobila pa sem še podatke s Hidrometeorološkega zavoda Ljubljana za dve meteorološki opazovalnici, Ljubljano - Bežigrad in Šmarno goro, tako da sem lahko naredila primerjavo med posameznimi deli Ljubljanske kotline.

● PRIMERJAVA ŠENTVID - BEŽIGRAD

Temperatura v Šentvidu je bila vedno za 1 do 2°C višja od temperature izmerjene za Bežigradom, kar je nenavadno, ker bi zaradi toplotnega otoka nad centrom Ljubljane situacija morala biti ravno obrnjena. Razlika je

najbrž nastopila zaradi razlike v času merjenja temperature in zaradi razlike v mestih postavitve termometrov.

V dnevih z meglo je bila vrednost relativne vlažnosti zraka približno enaka v Šentvidu in za Bežigradom, v ostalih dneh pa je bila v Šentvidu vedno za okoli 2-3 % višja.

Vidljivost se je v Šentvidu in Bežigradu zelo razlikovala. Včasih je šentviška vrednost krepko preseгла bežigradska, drugič pa je bila situacija obrnjena. Opazila nisem nobenih vidnejših povezav med vidljivostjo v Šentvidu in za Bežigradom. Vrednosti oziroma razlike med njimi izgledajo povsem naključne in brez prave povezave. Ena izmed možnih povezav bi bilo opazovanje vetrovnosti in gibanja zraka nad kotlino, ki pa je nisem mogla izvesti.

● PRIMERJAVA ŠENTVID - ŠMARNNA GORA

Temperatura zraka, izmerjena v opazovalnici na Šmarni gori, se je dokaj razlikovala od temperature, izmerjene v Šentvidu, na dnu Ljubljanske kotline. V dneh brez megle je bila večinoma za stopinjo ali dve nižja od kotlinske temperature. V dneh z megleno odejo pa je bila tudi do 5°C višja (temperaturna inverzija). Temperaturna inverzija je bila prisotna tudi v nekaj dneh brez megle.

Relativna vlažnost zraka je bila na Šmarni gori skoraj vedno nižja kot v Šentvidu in se je gibala od 38 % do 100 % (najnižja in najvišja izmerjena vrednost).

● POJAVLJANJE MEGLE V ŠENTVIDU

Na podlagi rezultatov, dobljenih iz izvedenih meritev, sem izpeljala nekaj zanimivih zaključkov.

V Šentvidu se največkrat pojavlja radiacijska megla, ki nastane po zlivanju hladnega zraka v kotlino (temperaturna inverzija). Dosti redkeje je pojavljanje frontalne megle, pobočne megle pa v času opazovanj ni bilo, zato predvidevam, da se na tem območju sploh ne pojavlja. Nad Savo se pojavlja puhteča

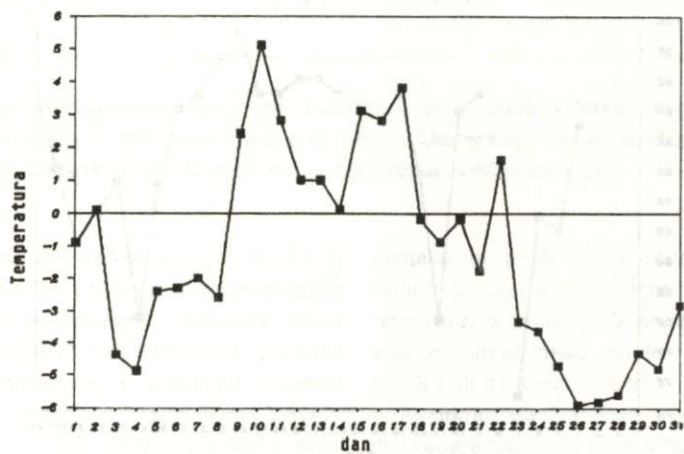
advekcijška meglica, ki je najpogostejša ob jasnem vremenu, ob relativni vlažnosti zraka okoli 90 % in temperaturi okoli 0°C.

Najpomemnejša dejavnika za pojavljanje megle na območju Šentvida sta poleg vremenske situacije temperatura in relativna vlažnost zraka. Megla se je pojavljala le v dneh s temperaturo od -5°C do 0° in z vlago višjo od 93 %. Pogostnost megle je v tem predelu dokaj visoka, saj se je v 62 dneh opazovanja pojavila kar 29-krat, kar znaša približno 47 % vseh dni in je tudi več od kotlinskega povprečja.

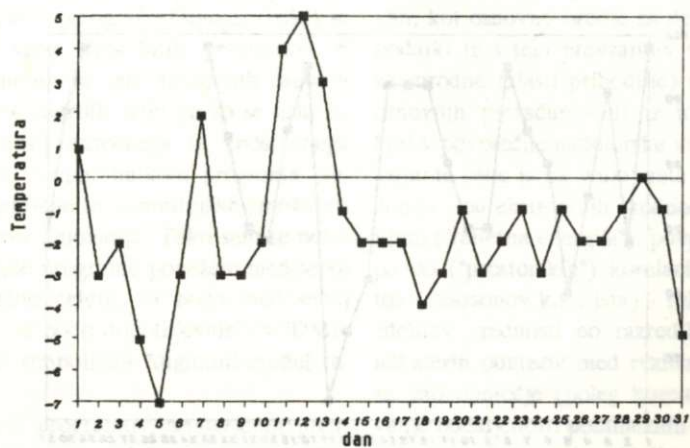
Literatura in viri:

1. Kladnik, D., 1984, Geografsko proučevanje megle (navodila za preučevanje mladih raziskovalcev na področju geografije), Institut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja.
2. Petkovšek, Z., 1969, Pogostnost megle v nižinah in kotlinah Slovenije. Razprave - Papers 9, Ljubljana.
3. Petkovšek, Z., 1970, Preprosta obravnava razkroja radiacijske megle. Razprave - Papers 12, Ljubljana.
4. Petkovšek, Z., 1971, Auflösung der Strahlungsnel in alpinen Talbecken. Sonderdruck aus "Annalen der Meteorologie" Neue Folge 5.
5. Petkovšek, Z., 1971, Celodnevne megle v Ljubljani, Razvoj in razkranje megle v kotlinah Slovenije. Katedra za meteorologijo FNT, Ljubljana.
6. Petkovšek, Z., 1980, Globina jezer hladnega zraka v kotlinah. Posvetovanje o vremenu, klimi in agroklimatskim uslovima i karakteristikama u brdsko - planinskim područjima SFRJ, Kopaonik.
7. Petkovšek, Z., 1987, Megla v urbaniziranih kotlinah. Zbornik meteoroloških i hidroloških radova, Beograd.
8. Plut, D., 1987, Slovenija - zelena dežela ali pustinja?, Ljubljana
9. Zelena knjiga o ogroženosti okolja v Sloveniji, 1972. Ljubljana.

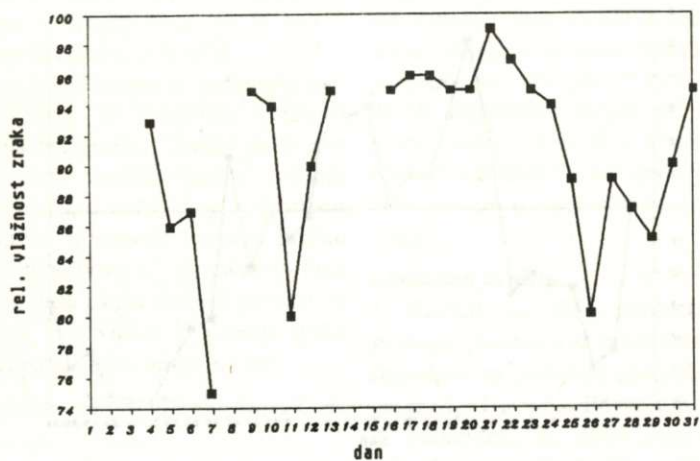
Slika 1. Temperature na Šmarni gori

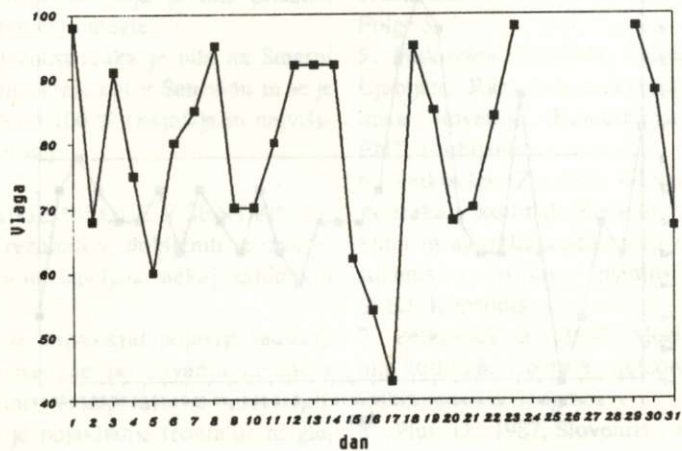
Slika 2. Temperature v Šentvidu

Slika 3. Relativna vlažnost zraka v Šentvidu

Slika 4. Relativna vlažnost zraka na Šmarni gori

NOVI RAČUNALNIŠKI PROGRAMI - PLOD DOMAČEGA ZNANJA

Marko Krevs

V članku so predstavljeni trije programi za obdelavo prostorskih podatkov, organiziranih v pravilne mreže oziroma v tako imenovani grid sistem. Omogočajo risanje tri dimenzionalnih slik reliefa, različne statistične obdelave in računanje prejete sončne energije.

Tudi v delo geografov vztrajno prodirajo računalniki in nekateri drugi sodobni tehnični pripomočki, ki se večinoma vežejo na delo z računalniki. Za delo z računalnikom potrebujemo našim potrebam in zahtevam ustrezne programe. Do obstoječih - sicer precej dragih - programov je pri nas razmeroma lahko priti, saj je tovrstna kraja pri nas še vedno takorekoč legalna. Žal pa so s programi "nepokrita" še zelo obsežna področja našega dela, zlasti tista, kjer je v ospredju prostorska ali prostorsko-časovna obravnava podatkov in njihovo prostorsko predstavljanje.

Po približno petletnem sodelovanju z mladimi raziskovalci (geografi, biologi, fiziki) se je "nabrala" vrsta uporabnih programov. S prihodom cenениh in zelo sposobnih osebnih računalnikov v zadnjih letih pa so se zelo izboljšale možnosti nazornega in enostavnega komuniciranja z uporabnikom programa (računalnika), grafične in pomnilniške zmožnosti ter sama hitrost delovanja. Tako sem se odločil, da obstoječe programe povežem med seboj v večje smiselne celote, ki bodo med seboj združljive oz. se bodo dopolnjevale - v "DMR paket" (DMR simbolizira "digitalni model reliefa").

To je paket programov, usmerjenih predvsem (ne izključno) v **obravnavo prostorskih podatkov, organiziranih v pravilne mreže** (t.i. grid sistem). Sedanji programi predstavljajo nekakšno temeljno orodje za prostorsko ob-

ravnavo in predstavitev tovrstnih podatkov. Prihodnji, bolj specialistično usmerjeni programi (npr. za zahtevnejše prostorske statistične analize, simulacijske modele ipd.) se bodo vezali tudi na uporabo teh.

Zaenkrat sta "za širšo uporabo" prirejena dva programa, tretji pa je v "lepotni obdelavi". **Grafični program** ("DMR grafika") omogoča risanje "3 dimenzionalnih" slik reliefa. Sliko je mogoče shraniti (na disk) in jo kasneje uporabiti ali preoblikovati v katerem izmed urejevalnikov teksta (kot je npr. STEVE), ali pa jo iztiskati direktno z ekrana na tiskalnik.

"Statistični" program ("Mrežar") je zasnovan, kot osnovno orodje za delo s statističnimi podatki in s tem pravzaprav nekakšen temelj za sorodne (zlasti prihodnje) programe. Poleg osnovnih preračunavanj iz točkovnih podatkov v povprečne nadmorske višine, naklone in azimute celic je na voljo vrsta statističnih izračunov - od ekstremnih vrednosti in razlik med njimi ("reliefna energija"), povprečij, odklonov pa do ("prostorskih") korelacijskih koeficientov (Pearsonov k.k., Eta) - rekodiranje (porazdelitev vrednosti po razredih), ugotavljanje nekaterih odnosov med različnimi vrednostmi za isto območje (poleg korelacije), izračunavanje oddaljenosti posameznih celic od izbrane točke, izračunavanje oddaljenosti posameznih celic od najbližje izmed podanih točk, ocenjevanje dejanskih površin obdelovanega območja itd...

Tretji program omogoča **izračunavanje osončenosti oz. sprejete sončne energije** posamezne celice - na podlagi nadmorske višine, naklona in azimuta celice ter s preverjanjem osončenosti zaradi morebitnih reliefnih ovir za sončni žarek do posamezne celice ob določeni (poljubno izbrani) uri in dnevu v letu. Pri izračunih upošteva tudi informacijo o prevladujoči vrsti oblačnosti v izbranem delu leta, pa tudi z nekaterimi drugimi merjenimi količinami za posamezne merilne postaje (v obliki tabel, v glavnem iz knjige Osončenje v Sloveniji), upošteva direktno in (spet "teoretično", na podlagi meritev) difuzno svetlobo in seveda zna izvesti tudi posplošitve večih "trenutnih"

(t.j. urnih) izračunov na daljša časovna obdobja (npr. vsote za celo leto, ali pa za npr. vegetacijsko dobo neke kulture ipd.) in še kaj... Strokovni del tega programa je v večji meri delo Mateja Gabrovca.

Programi zaenkrat uporabljajo predvsem mladi geografi - raziskovalci in študentje. S širjenjem programske zbirke z novimi grafičnimi možnostmi in specialističnimi programi pa verjamem, da bodo računalniki (ATARI ST) in spremljajoča oprema, ki jih imajo sedaj že na (skoraj) vseh slovenskih geografskih ustanovah (razen v Mariboru) in na drugih sorodnih inštitucijah (geodeti, urbanisti), zanimivejši za vse širši krog uporabnikov.

PRIREDITVE

RAZPIS RAZISKOVALNIH TEM ZBOROVANJA SLOVENSКИH GEOGRAFOV V KOPRSKEM PRIMORJU

Pred vami je seznam geografskih tem (delovni naslovi), ki naj bi bile predstavljene na zborovanju slovenskih geografov, ki bo v Koprskem primorju v jeseni 1990.

Vabimo k aktivnemu sodelovanju in prijavi teme, ki vas zanima. Želimo, da bi bili prispevki podatkovno in tudi vrednostno razvojno zasnovani.

- Geografska regionalizacija Koprskega Primorja,
- Geografsko poimenovanje regije in geografska imena,
- Morje in regionalni razvoj Slovenije,
- Geografski položaj Koprskega Primorja kot razvojni dejavnik,
- Geomorfološke značilnosti in posebnosti,
- Klimatske razmere in njihov pomen,
- Geografske poteze Severnega Jadrana z vidika onesnaževanja morja,

- Vodni viri in vodna oskrba Koprskega Primorja,
- Pedogeografske in fitogeografske značilnosti,
- Erozijski prsti,
- Naravni viri kot razvojno-varovalni dejavnik,
- Degradacija okolja in naravovarstvene dileme Koprskega Primorja,
- Geografski vidiki večnamenske rabe obmorske in morske pokrajine,
- Prebivalstvena problematika Koprskega Primorja,
- Koprsko Primorje kot stičišče in povezovallec naravnih in političnih enot ter narodnih skupin,
- Razvojni problemi podeželja,
- Raba kulturnih teras,
- Geografske poteze litoralizacije,
- Materialna infrastruktura,
- Oskrbo funkcije,
- Specifičnosti razvoja kmetijstva,
- Turizem in prostorske dileme turistične rabe,

- Razvojni problemi industrializacije,
- Prometna problematika,

Razen navedenih, širše zasnovanih raziskav, pričakujemo še nekatere podrobnejše raziskave specifičnih značilnosti posameznega geografskega pojava ali značilnega območja Koprškega Primorja (npr. poplave, morfologija naselij, speleologija, migracije, Strunjanska dolina, avtocesta, itd.).

UTEMELJITEV RAZPISANIH TEM

V okviru Slovenije predstavlja Koprsko Primorje (ozemlje občin Koper, Izola, Piran) glede vrste geografskih potez svojstveno regijo. Specifičnost regije pogojuje v prvi vrsti obmorskost, obmejnost in glede na Slovenijo robni geografski položaj ter tipična submediteranska sestava. Zaradi ugodnega naravnega potenciala je zlasti v ozkem priobalnem pasu prišlo do sunkovitega procesa litoralizacije z vrsto razvojnih problemov. Njihovo reševanje je v veliki meri pogojeno s celovitim poznavanjem regije, njenih pokrajinskih potez. Do drugačnih geografskih procesov pa je prišlo v prostorsko obsežnejšem zaledju, kjer smo priča odseljivanju, zaraščanju, propadanju kulturne pokrajine.

Zaostritev prostorsko-ekoloških problemov zahteva na eni strani temeljito poznavanje osnovnih fizično- in družbenogeografskih potez regije ter njihovo vrednotenje, na drugi strani pa temu primeren izbor optimalne pokrajinske rabe. Neobhodno je tako temeljito geografsko znanje in raziskave kot tudi praktičnim potrebam prilagojene uporabne geografske raziskave.

Prosimo, da najkasneje do 30. 9. 1989 posredujete (na naslov IO Zveze geografskih društev Slovenije - za zborovanje, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana) prijavo in kratek vsebinski program (pol tipkane strani).

Dušan Plut

4. SREČANJE GEOMORFOLOGOV JUGOSLAVIJE V PIROTU

Od 20. do 23. junija letos je bilo v Pirotu že četrto srečanje geomorfologov Jugoslavije, ki sta ga organizirala Geografski oddelek Prirodoslovno-matematične fakultete in Geografski inštitut Jovan Cvijić iz Beograda. Namen teh srečanj, ki so se začela pred štirimi leti v Bovcu, je predstavljanje različnih metodologij geomorfološkega proučevanja in najnovejših rezultatov dela ter spoznavanje in skupno proučevanje geomorfoloških značilnosti v različnih jugoslovanskih pokrajinah.

Srečanja se je udeležilo okrog 25 geomorfologov iz Slovenije, Hrvaške, Srbije in Makedonije. Prvi in drugi dan dopoldan smo poslušali 19 referatov, ki so se deloma ukvarjali z metodologijo geomorfološkega proučevanja (kraška korozija, odlaganje lehnjaka, krionivalni procesi, visokogorski kras, geomorfološko kartiranje, digitalni model reliefa idr.), deloma pa so bili predstavljeni najnovejši rezultati geomorfoloških proučevanj (krionivalni procesi v gorah vzhodne Srbije, denudacijski procesi v Julijskih Alpah, pedimenti na južnem Velebitu, suhe doline v gorah ob Drini, morfogeneza Velike ledene jame v Paradani na Trnovskem gozdu, snežišča v Julijskih Alpah v odvisnosti od ekspozicije, drseči bloki na Šar planini, kemijska korozija v porečju Visočice v vzhodni Srbiji, morfogenetski razvoj planine Kučaj v vzhodni Srbiji itd.).

Drugi del teh srečanj so ekskurzije in skupno terensko delo. Prva poldnevna ekskurzija je vodila v dolino Jerme in na Odorovačko polje, edino kraško polje v vzhodni Srbiji. Na drugi smo proučevali ujete meandre in ostale fluvialne oblike v dolini Visočice ter učinke velikega podora pri vasi Zavoj iz leta 1963, kjer zdaj gradijo jez istoimenske hidroelektrarne. Tretja, celodnevna, ekskurzija je bila speleološka, namenjena proučevanju jam v kanjonu

Vladikina ploča na reki Visočici. Zadnji dan smo se povzpeli še na Babin zub (1758 m) v pogorju Midžor tik ob bolgarski meji, kjer smo proučevali drseče bloke, fosilne nivalne oblike in s pretirano pašo sproženo erozijo tal.

Srečanje geomorfologov v Pirotu je spet pokazalo, da so tovrstna zborovanja z manjšim številom udeležencev izredno pomembna za

razvoj stroke, saj omogočajo sprotno izmenjavanje in preverjanje metodologije ter rezultatov znanstvenega dela.

Naslednje, peto srečanje geomorfologov Jugoslavije bo spet v Sloveniji in sicer junija prihodnje leto v Krškem.

Karel Natek

NOVE PUBLIKACIJE

V zadnjem času je bilo natisnjenih precej, za geografe zanimivih, knjig in različnih drugih publikacij. Zato smo se odločili, da vam bomo nekatere vsaj na kratko predstavili.

**Karel Natek, Drago Perko,
Milojka Žalik Huzjan
DRŽAVE SVETA 1989
Ljubljana, 1989. 270 str.**

Slovenci smo po daljšem času dobili priročnik, ki na pregleden in sistematičen način obdeluje vse države sveta. V primerjavi s prejšnjimi podobnimi publikacijami, Kokoletovimi Deželami sveta iz leta 1954 in Svetom v številkah in podobah Avgušтина in Matjaža Laha iz leta 1977 pričujoče delo odlikuje večja preglednost in sistematičnost. Za vse države so zbrani istovrstni podatki, ki večinoma veljajo za leto 1986, tako imamo odlično možnost primerjav med posameznimi državami. Pri vsaki izmed 177 držav je najprej skica z vrstano lego države. Sledi opis države, ki je razdeljen na štiri, približno enakovredne dele. Najprej so navedeni osnovni podatki o državi: uradno ime, površina, število in gostota prebivalcev, narodi in verstva, uradni jezik, glavno mesto, denarna enota in narodni dohodek. V drugem delu so opisane naravne razmere. Tu najdemo podatke o osnovnih geomorfoloških značilnostih, podnebju (tip podnebja, količina in razporeditev padavin ter srednje mesečne temperature najtoplejšega in najhladnejšega meseca) in glavnih tipih rastja. V tretjem delu

so prikazane družbene razmere in prebivalstvo. Kratkemu prikazu političnih razmer sledi opis poselitve, seznam večjih mest s številom prebivalcev in osnovne značilnosti prebivalstva, kot so delež mestnega prebivalstva, letna rast, rodnost, umrljivost in nepismenost. V zadnjem poglavju je opisano gospodarstvo. Opisu osnovnih gospodarskih značilnosti sledi pregled glavnih gospodarskih panog z navedbo deleža zaposlenih in družbenega bruto proizvoda ter proizvodnje glavnih kmetijskih kultur, rud in industrijskih izdelkov. Na koncu so še podatki o uvozu in izvozu.

Glede pisanja imen držav in drugih zemljepisnih imen vlada v slovenskem tisku precejšnja zmeda. Avtorji so se naslonili na Načrt pravil za novi slovenski pravopis in na rezultate dela podkomisije za zemljepisna imena in terminologijo pri Zvezi geografskih društev Slovenije. Avtorji so se dosledno držali enotnih načel.

Tako je knjiga edino novejšo tiskano delo, kjer lahko na enem mestu najdemo zapise vseh držav in pomembnejših zemljepisnih imen. Knjigo je založila Zveza geografskih društev Slovenije, tu jo lahko tudi naročite.

Matej Gabrovce

UJMA

Št. 3

Pred kratkim je izšla tretja številka Ujme, revije za vprašanja vastva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki jo izdajata Republiški štab za civilno zaščito in Republiški sekretariat za ljudsko obrambo. Zamisel o takšni reviji je v precejšnji meri izšla iz geografskih krogov, pa tudi zdaj geografi pridno sodelujejo s članki in v uredniškem odboru (predsednik je akad. I. Gams, mag. M. Orožen Adamič).

Revija je izrazito interdisciplinarna, povezuje strokovnjake raziskovalce iz najrazličnejših strok, od geografije do jedrske fizike in sociologije, ter praktike, ki se ukvarjajo z organizacijskimi in drugimi nalogami na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Interdisciplinarno usmerjenost revije, ki je z naklado 3000 izvodov hitro našla svoje mesto v slovenskem prostoru, na prvi pogled odraža tudi zelo pestra vsebina. Ker tukaj ni moč predstaviti vseh 46 prispevkov v zadnji številki, bom vsebino na kratko predstavil po tematskih sklopih.

Naslovna stran in članek J. Štirna sta posvečena cvetenju alg na severnem Jadranu. Pet člankov obravnava različne značilnosti suše v letu 1988 in njenih posledic, ki jih je najbolj občutilo kmetijstvo, osem člankov pa se ukvarja s potresi (potresi v Sloveniji v letu 1987, 1988, potres v Ljubljani 1895 idr.).

Drugi članki obravnavajo ostale naravne nesreče, ki so se pripetile v lanskem letu ali nas neposredno ogrožajo (snežni in zemeljski plazovi, poplave, steklina, nalezljive bolezni, spomladanska pozeha). Več člankov je posvečenih še psihološkemu vidiku naravnih nesreč in proučevanju zaznavanja ogroženosti pri ljudeh, solidarnosti ob naravnih nesrečah, zaznavanju solidarnosti, organiziranosti civilne zaščite v krajevnih skupnostih in v Švici, delovanju sistema opazovanja in obveščanja o

naravnih in drugih nesrečah v Sloveniji, uporabi računalnikov pri spremljanju naravnih in drugih nesreč itd.

Skratka, na 133 straneh lepo oblikovane in opremljene revije je na vsakomur razumljiv, a strokovno tehten način predstavljena široka paleta problematike naravnih in drugih nesreč v Sloveniji in v svetu, ki bo prav gotovo zanimala še marsikoga iz geografskih krogov.

Revijo je mogoče kupiti v knjigarnah in nekaterih kioskih (cena 50.000 din), lahko pa se jo tudi naroči na naslovu uredništva: Republiški sekretariat za ljudsko obrambo, Župančičeva 3, 61000 Ljubljana.

Karel Natek

GEOGRAFSKI ZBORNIK 28.

Ljubljana 1988, 220 strani

Geografski zbornik je glasilo Geografskega inštituta Antona Melika Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V njem so objavljene praviloma daljše razprave, ki segajo na različna področja temeljnega geografskega preučevanja slovenske zemlje in njenega človeka. Tudi zadnja, osemindvajseta knjiga Geografskega zbornika, ki izhaja letno od leta 1972 dalje, prinaša več razprav, ki posegajo na različna področja raziskovalnega dela slovenskih geografov.

Uvodoma je natisnjena obširna študija V. B r a č i č a, "Lendavske gorice. (Geografska monografija)", in sicer na str. 5-86. Z različnih, predvsem z regionalno-geografskih vidikov je osvetljen skrajni severovzhodni del slovenskega obmejnega gričevnatega sveta med spodnjimi tokovi Krke, Kobiljskega potoka in Ledave. Preučeno območje zajema blizu 56 km² ozemlja, na katerem je živel leta 1981. leta 6.750 prebivalcev ali 133 % več kot leta 1869, in sicer v sedmih naseljih (Čentiba, Dolga vas, Dolgovaške Gorice, Dolina pri Lendavi, Lendava, Lendavske Gorice in Pinče). V razpravi so podrobno predstavljene

naravnogeografske značilnosti, še posebej tiste podnebne razmere, ki pomembneje vplivajo na vinogradništvo. Kajti Lendavske gorice so naša najbolj vinorodna pokrajina, v kateri zavzemajo vinogradi kar 9 % vseh površin. V naslednjih poglavjih so pregledno orisane zgodovinske, gospodarske in prebivalstvene značilnosti Lendavskih goric, ki so po svoji geografski razčlenjenosti izredno zanimive in vredne tudi nadaljnega preučevanja.

D. M e z e nadaljuje z objavljanjem svojih novih raziskovalnih dosežkov s področja preučevanja hribovskih kmetij na Slovenskem. Za to knjigo Geografskega zbornika je pripravil razpravo "Kmetije na Šentviški planoti in v Trebuši" (str. 87-127). Vsebinsko je razprava razdeljena na osem poglavij, ki so usklajena z njegovimi, pred desetletjem izdelanimi in objavljenimi Osnovnimi smernicami za geografsko proučevanje hribovskih kmetij na Slovenskem (gl. Geografski vestnik, 52, str. 145-154, Lj. 1980). V razpravo je zajetih 219 domačij, ki so raztresene po 13 naseljih oziroma v 8 krajevnih skupnostih, ki sodijo v občino Tolmin. Domovi obravnavanih kmetij stoje v nadmorski višini od 300 do 927 m. Domačije merijo v povprečju 17.6 ha, od tega odpade na gozdove 38 % površin. Že pred desetletjem je izgubilo poljedelstvo svojo nekdanjo samozkrbno usmerjenost. Na redkih njivah sejejo žita in koruzo, v ostalem pa prevladujejo krmne rastline, predvsem silažna koruza. Gozd, mlečna govedoreja in zaposlitev v bližnjih industrijskih obratih dajejo ljudem po kmetijah osnovne vire za preživljanje. Po zbranih podatkih je samo 22.4 % kmetij perspektivnih in petina je takšnih, ki imajo zelo malo objektivnih pogojev za svoj nadaljnji obstoj.

I. V r i š e r objavlja razpravo "Centralna naselja v SR Sloveniji leta 1987" (str. 129-151). Na podlagi izbranih in nekaterih novih dopolnilnih kriterijev je razdelil naša

centralna naselja v sedem, kvalitetno različnih skupin, in sicer: krajevno (teh je 392 naselij), podeželsko ali industrijsko (151), občinsko (42), okrajno (6), okrožno (7), pokrajinsko (1) in republiško središče (1). V teh središčih ali centralnih naseljih je osredotočena naša poglavitna gospodarska moč in v njih je več kot devet desetih zaposlenih v terciarnih dejavnostih. Primerjava s K o k o l e t o v i m i izsledki iz leta 1967 je pokazala, da je prišlo v zadnjih dveh desetletjih do močne okrepitev omrežja najnižjih, to je krajevnih središč. Poleg njih so se pomnožila podeželska - industrijska središča, funkcijsko so se ojačala in razširila občinska središča in obe pokrajinski središči - Ljubljana in Maribor, medtem ko so nazadovale nekdanje "centralne vasi" in nekatera središča srednje stopnje.

F. B e r n o t je napisal "Temperature in slanost severnega Jadrana v odvisnosti od dotoka rečne vode" (str. 153-191). Objavljeni prispevek je zaokroženo poglavje iz obsežnejše razprave, ki osvetljuje oceanografske in druge značilnosti severnega Jadranskega morja, še posebej Tržaškega zaliva. Poudariti je treba, da je to ena izmed redkih domačih geografskih razprav, ki sega na področje oceanografskih raziskav našega morja. Osnovno gradivo za študijo je zbral avtor na križarjenjih po severnem Jadranu v letu 1965, ki so bila namenjena zbiranju sistematičnih meritev fizikalno-kemičnih, bioloških lastnosti in deloma tudi meteoroloških značilnosti severnega dela našega morja. Na osnovi številnih in raznovrstnih meritev, ki zajemajo tudi temperaturne in slanostne razmere morja, je F. B e r n o t ugotovil plitev površinski morski tok, ki se širi od ustja Pada proti zahodni istrski obali (med Rovinjem in Puljem).

A. K r a n j c in A. M i h e v c sta preučila "Poplavni svet ob Notranjski Reki" (str. 193-218). V razpravi so osvetljeni geografski vzroki in posledice poplav v posamez-

nih delih porečja. Notranjska Reka, ki predstavlja skupaj z Brkini "zeleni otok" sredi zakraselega obrobja, prestopi bregove svoje struge najpogosteje v poznojesenskih in zgodnjezimskih mesecih. V povprečju poplavlja po šestkrat na leto in njene poplavne vode zalijejo okrog 630 ha kmetijskih zemljišč. Posebej so prikazane poplave v Škocjanskih jamah, katere prinašajo in odlagajo blato in drugo gradivo tudi na turistični poti, ki je speljana skozi jamski sistem. Z zgraditvijo zadrževalnikov in akumulacij na Molji v letih 1973-1978 in na Klivniku v obdobju 1984-1987, so doma la odpravili, predvsem pa zmanjšali dosedanji obseg poplavnega sveta ob Notranjski Reki.

Vse razprave so opremljene s potrebnim in zahtevnim znanstvenim aparatom, dokumentacijskim gradivom in povzetki ter izvlečki v angleškem jeziku. Karte, diagrame, grafikone in skice, ki nazorno ponazarjajo in dopolnjujejo tekstovni del razprav, sta izdelali kartografi v Geografskem inštitutu Antona Melika. Tudi osemindvajseto knjigo Geografskega zbornika, ki obsega 220 strani, sta uredila in za tisk pripravila akademik dr. I. G a m s in znanstveni svetnik SAZU dr. D. M e z e. V nakladi 1000 izvodov jo je natisnila Tiskarna "Jože Miškrič" v Ljubljani, izšla pa je ob 50. letnici Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Gaografski zbornik lahko kupite v knjigarni Cankarjeve založbe v Slovenski matici, Trg osvoboditve 7, Ljubljana.

Milan Natek

Fani Šarf

Občina Lendava. - Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja - 20. stoletje.

Ljubljana 1988, 173 str.

Z etnološkim topografskim pregledom za območje lendavske občine je sklenjeno več kot desetletno delo etnologinje Fanči Šarfove na

območju Pomurja. Z njeno četrto knjigo je zaokrožena kolikor toliko pregledna podoba etnološke topografije Pomurja, ki s svojimi značilnimi pokrajinskimi, gospodarskimi, socialnimi, prebivalstvenimi, kulturnimi in drugimi značilnimi potezami in posebnostmi združuje nadvse heterogen predel slovenske zemlje. S podobnim delom za Slovensko Porabje, ki ga je napisala Marija Kozar - Mukič (Ljubljana - Szombathely 1984, 224 str.), smo dobili sklenjen pregled z etnološko topografsko vsebino za celoten in skrajni severovzhodni predel Slovenije. V štirih oziroma petih knjigah, ki obsegajo blizu 750 strani in so ilustrirane z okrog 190 dokumentarnimi fotografijami in drugimi dokumenti, je zbrano nadvse dragoce- no gradivo, mimo katerega ne bo mogel nihče, ki se bo s kakršnegakoli vidika ukvarjal s človekom in pokrajinami med Slovenskimi goricami in Slovenskim Porabjem.

Etnološki topografski pregled občine Lendava, ki je izšel v knjižni izdaji ob lanskem lendavskem občinskem prazniku (konec junija 1988), razgrinja domala vse najpomembnejše oblike in sestavine človekovega dela in življenja pa njegovo bivanje v pokrajini, in sicer za obdobje zadnjih sto let. Knjigo je izdal Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, založila pa jo je Skupščina občine Lendava. Delo nam daje vpogled v tiste sestavine prostorske organizacije človekovega dela in bivanja v pokrajini, katere so odmerjale in opredeljevale način vsakdanjega življenja ali v preteklosti ali v sedanjosti.

Tudi za delo Etnološka topografija lendavske občine smemo trditi, da je temeljno delo, na katerega se bodo naslanjale in črpale njegovo bogato gradivo številne stroke, med njimi ne najmanj tudi geografija. Kajti zbrano, sistematizirano in komentirano gradivo nam ne ponuja samo zanimivega vpogleda v marsikdaj že pozabljeni ali pa sploh nepoznani utrip nekdanjega načina življenja, temveč nam

skuša zarisati tudi osnovne in najbolj pomembne razvojne težnje posameznega človeka, socialnih slojev in najrazličnejših prebivalstvenih skupnosti v pokrajini med Muro in Madžarsko. Prav zato je obravnava zadevne topografske tematike pomembna in dragoena za različne vede in področja njihovega dela, kakor je lahko dragocena tudi za najraznovrstnejše aplikativne in družbene dejavnosti. Kajti knjiga o Lendavi in njeni občini prikazuje človeka, njegov vsakdanji boj za obstanek pa najraznovrstnejše oblike njegovega družabnega, društvenega in gospodarskega življenja. V človekovem vsakdanu, ki je v knjigi nazorno in večplastno prikazan z najrazličnejšimi oblikami dela in življenja, je potrjena njegova neuničljiva iskateljska pobuda in ustvarjalna moč. Vse to se neposredno kaže v človekovem bivalnem in delovnem okolju, ki ga predstavljajo bivališča in kmečki domovi, tovarne in obrtniške delavnice, polja in travniki pa vinogradi in logi ob Muri in drugih potokih s poplavami, ceste, kolovozi in poti, prometna in proizvodna sredstva itd.

Knjiga je vsebinsko razdeljena na 9 tematsko zaokroženih poglavij in številna od njih so še podrobneje razčlenjena. V uvodnem poglavju je označena geografska podoba ozemlja lendavske občine. Obsežno poglavje je namenjeno notranjemu ustroju obravnavanega območja. V njem so začrtane tiste pokrajinske, prebivalstvene, gospodarske in socialne sestavine, ki so označevale način vsakdanjega življenja. V tem delu knjige spoznamo poleg geografske oznake pokrajine tudi jezik prebivalcev, obliko in velikost naselij, podrobno politično-upravno členitev, pa območja sodne in cerkvene oblasti. Seznanimo se z organizacijo infrastrukturnih dejavnosti (zdravstvena in živinozdravstvena služba, šolstvo, pošta, promet) pa z društvi, trgovino in gostinstvom, z gravitacijskim obsegom posameznih naselij, z odročnimi in manj razvitimi kraji in območji. Vse te značilnosti so praviloma predstavljene v

treh obdobjih: v drugi polovici 19. stoletja, v času med obema vojnama ter v obdobju po zadnji svetovni vojni.

V tretjem poglavju so zarisane glavne poteze demografskega razvoja, v naslednjem pa je predstavljen celovit gospodarski razvoj in njegov utrip, in sicer po posameznih panogah dejavnosti kakor tudi po večjih industrijskih obratih. Naslednji dve poglavji sta namenjeni prikazu sprememb na področju poklicne in socialne sestave prebivalstva.

Uvajanje novosti je naslov sedmega poglavja, kjer spoznamo časovni ritem in zaporedje sprejemanja in uveljavljanja inovacij na najrazličnejših področjih človekovega dela in načina vsakdanjega življenja. V predzadnjem poglavju se seznanimo z razkrojem kakor tudi s stopnjo ohranjenosti tradicionalne kulture, kar se kaže na področju kmetijstva, domačih dejavnosti in tradicionalnih obrti, pa v noši in prehrani, stavbarstvu in stanovanjski kulturi, v vaških skupnostih, šegah, verovanju, zdravilstvu, pri zabavah, v likovnem obzorju pa še v najraznovrstnejših krajevnih posebnostih.

Zadnje poglavje prikazuje etnološko preučitev lendavske občine, za katero avtorica trdi, da je bila kljub periferni legi deležna številnih in različnih preučitev. Zavzema pa se za nadaljnje in poglobljeno preučevanje Židov v Prekmurju, vloge in pomena lesnega trgovskega podjetja "Našička", primorskih kolonistov, ki so se naselili v okolici Lendave v času med obema vojnama itd.

Odmev in odsev človekovega bitja in žitja se neposredno kažeta v pokrajini, njenih sestavinah, oblikah in podobah. Človek je s svojim neusahljivim ustvarjalnim zagonom in žarom spreminjal svet ob Muri. Majhna in silno razdrobljena zemljiška posest, agrarna preobledenost in splošna revščina so združevale ljudi, obenem pa so jim neprijazne in krute domače socialne in gospodarske razmere odpirale vrata v širni svet kmetijsko bogate veleposestniške Velike ogrske ravnine, pa v vzhodna obrav-

ska in obdonavska območja kakor tudi v dežele Zahodne Evrope. Vse to, ki se kaže na zunaj v sezonskem izseljevanju in zaposlovanju, je prinašalo svojevrsten, nenormalen ritem v utrip vsakdanjega življenja v pokrajino na skrajnem vzhodnem obmejnem območju Prekmurja.

Ob prebiranju zadnje knjige F. Šarfove, Občina Lendava, zaživi pred nami idilična prekmurska pokrajina kot celota kakor tudi ožive posamezni karakteristični predeli lendavske občine. Narodnostno mešana območja dajejo pokrajini in njenim socialnim, družbenim, gospodarskim, prebivalstvenim, kulturnim in drugim sestavinam posebna obeležja, ki se odsvitajo v bogatih oblikah vsakdanjega življenja. Zdi se, da je dvojezičnost, ki zajema obmejni del lendavske občine, posebna in dragocena oblika življenja, ki ne bogati samo prebivalcev samih, temveč tudi pokrajino: v njeni fiziognimiji se tesno prepletajo številne oblike dveh kultur. Njihova sinteza in komplementarnost pa sta neovrgljivo zarisani v vsakdanjem načinu življenja kakor tudi v celotni pokrajinski podobi lendavskega območja.

Zapisal sem le nekaj bežnih vtisov, ki se pojavljajo ob prebiranju dragocenega dela. Prepričan sem, da je avtorica, Fanči Šarfova, znala tenkočutno prisluhniti številnim in vsakdanjim življenjskim utripom prekmurskega človeka. Tudi zato je njena knjiga pomemben prispevek k osvetlitvi ljudi in njihovega življenja in dela ter pomeni dragocen prispevek v zakladnici slovenskih entoloških in pokrajinskih preučevanj. Tudi geograf bo našel v delu številna in pomembna sporočila, ki obujajo posamezne pokrajinske sestavine v preteklosti in sedanjosti.

Milan Natek

ATLAS SVETOVNE ZGODOVINE

Cankarjeva založba je v sodelovanju s svetovnoznano angleško založbo Times izdala

prvega iz serije tematskih atlasov sveta, ki na 379 straneh in stotinah kart, skic in preglednic prikazuje vso pestrost svetovnega dogajanja od pojava prvega človeka do osemdesetih let tega stoletja.

Atlas ima osem poglavij, v katerih je po obdobjih prikazana svetovna zgodovina vseh dežel. Ta kozmopolitski pristop atlasa, ki na enakovreden način prikazuje vse dele sveta, brez krivičnega izpostavljanja enega na račun drugega, je poleg izjemno dobre kartografije in druge grafične opreme ter lahko razumljivega, toda strokovno neoporečnega teksta ena največjih vrednosti tega atlasa.

Poglavja imajo naslednje naslove: Svet prvotnega človeka, Prve visoke kulture, Klasične evrazijske visoke kulture, Svet je razdrobljen, Naraščajoča vloga Evrope v svetu, Obdobje evropske prevlade, Nastajanje svetovne enotnosti. Kot dodatek k atlasu je še poglavje Jugoslovanske dežele, ki so ga pripravili domači zgodovinarji. Vsako poglavje je razdeljeno na več delov, kjer je z barvnimi kartami, tekstom, skicami in tabelami slikovito predstavljen določeni del sveta v tistem časovnem obdobju.

Atlas je lahko v veliko pomoč zlasti učiteljem zgodovine na šolah, saj jim poleg strokovnih razlag nudi še neizčrpano zalogo kart, tabel in drugega materiala za priprave in popostritev pouka, pa tudi v veselje vsem ostalim radovednežem.

Karel Natek

Vlado Drozg MORFOLOGIJA VAŠKIH NASELJ

Izdal jo je Inštitut za geografijo Univerze E. Kardelja v 120. izvodih.

Raziskava predstavlja avtorjevo magistrsko delo: Vrednotenje morfološke strukture v urejanju podeželskih naselij, v dodelani obliki. Izvajanje temeljnega raziskovanja za potrebe omenjenega dela je potekalo v okviru razisko-

valnega projekta: Varstvo okolja in urejanje prostora (tehniške vede) in v okviru programa usposabljanja mladih raziskovalcev. Je sestavni del širšega sklopa raziskav, ki obravnavajo problematiko regionalnega razvoja na slovenskem podeželju ter posamezne procese in strukturne spremembe, ki vplivajo na njegovo transformacijo.

Delo obravnava pomen in način vključevanja morfologije naselij v urbanistično planiranje. V prvem delu je prikazan pristop k urejanju vaških naselij, ki temelji na prenovi gradbenih struktur in ohranjanju značilne podobe kraja ter izhaja iz osnovne ideje o vključevanju značilnih morfoloških elementov v urbanistično snovanje. Osnova takemu pristopu je proučevanje in poznavanje zgradbe in oblike naselja.

Drugi del naloge obravnava teoretska izhodišča za proučevanje morfologije, razčlenjuje zgradbo in obliko naselja ter opredeljuje relevantne elemente morfologije za potrebe urbanističnega planiranja.

Osrednji del naloge predstavlja prikaz morfologije treh izbranih naselij (Sveta Ana, Štanjel in Velika Polana) ter izbor tistih elementov, ki jih je potrebno upoštevati pri nadaljnjem prostorskem razvoju obravnavanih naselij.

Alenka Turel-Faleskini

GEOGRAFSKA BIBLIOGRAFIJA SLOVENIJE ZA LETO 1987

Bibliografija (105 str.) zajema dela slovenskih geografov, ne glede na problematiko in tujih avtorjev, ki pišejo o geografski problematiki Slovenije. Izdelali so jo v Inštitutu za geografijo Univerze E. Kardelja, kjer jo lahko tudi kupite.

Upošteva dela, ki so bila objavljena (samostojno ali kot članki v periodičnih publikacijah in zbornikih) ali drugače razmnožena (ciklostil, tipkopis, offset itd.) in so dostopna javnosti v knjižnicah.

Bibliografija je urejena po avtorskem, problemskem in regionalnem kazalu. Vsaka bibliografska enota je upoštevana samo enkrat, četudi ima več avtorjev.

Seznam publikacij, ki jih pregledujemo pri pripravi bibliografije, je priložen na koncu bibliografije.

Alenka Turel-Faleskini

BILTEN INŠTITUTA ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

Izhaja štirikrat letno. Namen Biltena je, seznaniti širšo strokovno javnost z delom inštituta. Izšla je dvojna številka (1-2) za leto 1989. Bilten vsebuje naslednje stalne rubrike: Opravljene raziskovalne naloge, Tiskana dela sodelavcev inštituta, Sodelovanje na simpozijih in zborovanjih, Mednarodno sodelovanje, Pomembnejša tuja literatura. Poleg tega ima še občasne rubrike, glede na opravljene naloge inštitutskih sodelavcev v določenem časovnem obdobju.

Alenka Turel-Faleskini

VODIČ ZA IZGUBLJENE NA ODDELKU ZA GEOGRAFIJO FF V LJUBLJANI

Zaradi zelo slabe obveščeniosti študentov o študijskih, polštudijskih in obštudijskih dejavnostih, pravicah, možnostih in celo o obveznostih (običajno "tik pred zdajci") smo v vodstvu Študentske sekcije LGD prišli na idejo, da ta problem rešimo ali vsaj omilimo z eno samo potezo (oz. natančneje: z vsakoletno potezo) - z izdajo "Vodiča za izgubljene na oddelku...".

Knjižica na 24 straneh na sproščen način in kar najbolj temeljito (kolikor je bilo mogoče v kratkem času od ideje do "izida" - v dobrem mesecu) podajamo najrazličnejše informacije, za katere smo - glede na izkušnje - menili, da

jih bodo študentje (ne glede na letnik, v katerem so) potrebovali. Osnovni princip - "vse niti na enem mestu" - smo uresničevali z dopolnjevanjem informacij z imeni in/ali naslovi, na katerih je mogoče izvedeti še kaj več. Ohlapno predstavo o vsebini ter njeni širini in pestrosti lahko dobite s pregledom samih naslovov "rubrik". Precejšen del Vodiča predstavljajo informacije o konkretnih akcijah Študentske sekcije LGD, "dogajanjih" na oddelku, konkretnih zahtevah študentov glede samih študijskih razmer, pogojev programov itd... - govor je torej o "tekočih zadevah". Temu ustrezno bo tudi vsebina Vodiča vsako letu drugačna. Hkrati bomo seveda izpopolnjevali doseganje informacije in dodajali nove, za katere se bo pokazal interes.

Naslovi iz prvega Vodiča: Draga študentka, dragi študent!, Zakaj vodič?, Članstvo v ŠS LGD, Kaj dela Sekcija, Vodstvo Sekcije - kontakti, Oglasna deska, Naš naslov, Tudi mi smo Evropa (EGEA), Borza dela, Študentski

sindikata ŠS LGD, Praksa, Predavanja ŠS LGD, Izleti s ŠS LGD, Drugi izleti, Geo-tečaji, Kako do računalnika, Tabori, Evidenca študentov, Diateka, Fajgljev sklad, Študentska anketa, Kaj menimo mi, Slovenski geo-temelji, Ljubljansko geografsko društvo, Zveza geografskih društev Slovenije, Geografska periodika, Tradicionalne geo-prireditve, Študentska zabava, Štipendije, 2000 raziskovalcev, Nagrade, Prestopni pogoji, roki, Terenske vaje, Seminarske, diplomske naloge, Vpis->diploma=dolga pot, Koliko nas je, Knjižnice, Čitalnice in "čitalnice", Literatura, jeziki, Kartografska zbirka, Govorilne ure/delovni čas, Poceni šport, Sicer o Ljubljani, Oglasi, reklame, FF je odprta...

Tipkanje in tiskanje (na računalnik oz. tiskalnik) je naše delo. Razmnoževanje in vezavo pa so finančno omogočili Ljubljansko geografsko društvo, Zveza geografskih društev Slovenije in Študentska organizacije Filozofske fakultete v Ljubljani, za kar se jim še enkrat najlepše zahvaljujemo.

Marko Krevs

DRUŠTVENE NOVICE

DRŽAVNA ODLIKOVANJA SLOVENSKIM GEOGRAFOM V LETU 1988

Na Pobudo Izvršilnega odbora Zveze geografskih društev Slovenije je Predsedstvo SFRJ sprejelo sklep (dne 25.10. 1988 in 4.11. 1988) o podelitvi državnih odlikovanj drugi skupini slovenskih geografov. Slovesna izročitev visokih državnih priznanj je bila 3. marca 1989 v dvorani Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Odlikovanja je odlikovancem izročil prof. dr. Ludvik Horvat, predsednik Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo. Izročitvi odlikovanj so prisostvovali akademik prof. dr. Janez Milčinski,

predsednik SAZU, ing. dr. Mitja Zupančič, direktor Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU, prof. dr. Vladimir Pogačnik, prodekan Filozofske fakultete Univerze E. Kardelja v Ljubljani, Primož Hainz, zastopnik PRK SZDL Slovenije, Borut Plavša, predsednik Skupščine občine Ljubljana - center, številni geografi in neposredni predstojniki in svojci odlikovancev.

Prof. dr. L. Horvat je v nagovoru poudaril pomen in usklajenost reform našega šolskega in izobraževalnega sistema. posebej je v sklopu teh reform orisal vlogo in mesto sodobne geografske znanosti. V imenu odlikovancev se je prof. dr. A. Lah zahvalil za prejeto visoka državna priznanja; njegove

zahvalne besede objavljamo posebej. Na koncu poročila objavljamo krajše povzetke iz utemeljitev, katere je na svečanosti - ob izročitvi odlikovanj - prebrala Dora Č e r n e, tajnica IO ZGDS. Skrb za pripravo in potek svečanosti je bila v rokah prof. dr. Marijana K l e m e n č i č a, predsednika Zveze geografskega društva Slovenije in drugih članov Izvršilnega odbora ZGDS.

Predsedstvo Socialistične federativne republike Jugoslavije je odlikovalo:

- prof. dr. Avgušтина LAHA, znanstvenega svetnika SAZU z REDOM ZASLUG ZA NAROD Z ZLATO ZVEZDO za posebne zasluge in dosežene uspehe pri delu, ki ima poseben pomen za socialistično izgradnjo države.
- dr. Petra HABIČA, znanstvenega svetnika SAZU
- prof. dr. Jureta KUNAVERJA
- prof. dr. Darka RADINJO
- prof. dr. Igorja VRIŠERJA, dopisnega člana SAZU z REDOM DELA Z ZLATIM VENCEM za posebne zasluge in uspehe pri delu, pomembne za napredek države.
- prof. Zvezdano KNEZ-ŠTERBENC
- prof. dr. Franca LOVRENČAKA
- prof. Cito MARJETIČ z REDOM ZASLUG ZA NAROD S SREBRNO ZVEZDO za zasluge in uspehe pri delu, pomembne za napredek države.

PREDSTAVLJAMO VAM NAŠE ODLIKOVANCE

Prof. dr. Avguštin Lah, znanstveni svetnik SAZU, je priznan in uveljavljen znanstveni in družbeno-politični delavec, pobudnik in usmerjevalec mnogoterih raziskav na področju geografije ter varstva in urejanja človekovega okolja. S svojimi poglobljenimi in razvejanimi raziskavami, ki zvečine segajo na področje odnosov med naravo in družbo, je bogatil in razširjal geografsko znanstveno misel in opla-

jal vede, ki so neposredno povezane s preučevanji prostorske stvarnosti. Z raziskavami, ki so imele aplikativno namembnost, je segal na najrazličnejša področja gospodarske in politične geografije. Vedno in povsod se je zavzemal za pravilno uporabo in uveljavitev temeljnih znanstvenih in raziskovalnih izsledkov, še zlasti na področju varstva naše naravne in kulturne dediščine in najrazličnejših posegov v prostor.

Izredno pomemben in dragocen je Lahov delež na področju znanstvene in strokovne publicistike. Njegova dela so prepojena z najnovejšimi izsledki raziskovalnega dela. S sprotim oplajanjem učbenikov gospodarske geografije z novimi spoznanji bogati in aktualizira njihovo vsebino, s tem pa tudi dviga njihovo izobraževalno in vzgojno poslanstvo. Prof. dr. A. Lah tudi po upokojitvi zavzeto dela na različnih področjih. Pomembno je njegovo uredniško in drugo delo pri nastajanju in izdajanju Enciklopedije Jugoslavije, še posebej v slovenskem jeziku, na področju varstva človekovega okolja in njegova neposredna pomoč pri delu krajevnih skupnosti Šmartno-Tacen in Kokra. Poleg tega se je uveljavil tudi na likovnem področju; z njegovimi slikami, ki jih je podaril, je opremljenih več ustanov in zavodov v Ljubljani, Mariboru in drugod.

Dr. Peter Habič, znanstveni svetnik SAZU, sodi med vodilne jugoslovanske krasoslovce in zavzema vidno mesto med evropskimi in drugimi speleologi in preučevalci kraške hidrografije. S svojimi študijami, ki predstavljajo slovenski in jugoslovanski kraj z vso njegovo heterogeno znanstveno problematiko in s številnimi novimi izsledki je obogatil dosedanje poglede na nastanek in razvoj kraškega površja ter na njegovo funkcijo v vsakdanjem človekovem življenju. S temeljnimi in aplikativnimi študijami - še zlasti s področja kraških voda - je splošne gospodarske interese in potrebe povezoval s specifičnimi spoznanji razis-

kovalnega dela. Dr. Peter Habič je bil več kot dve desetletji kot upravnik (ali njegov pomočnik) Inštituta za raziskovanje krasa Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti pobudnik, organizator in usmerjevalec krasoslovnih raziskav na Slovenskem. Poleg tega je vestno opravljal še najrazličnejše druge zadolžitve v strokovnih društvih, raziskovalnih organizacijah in skupnostih ter v družbenopolitičnih skupnostih, in sicer od krajevne skupnosti do republike.

Prof. dr. Jurij Kunaver je priznan strokovnjak s področja speleologije, visokogorskega krasa, pleistocenske geomorfologije in nekaterih drugih vej fizične geografije ter didaktike geografije. Že od študentskih let je njegova raziskovalna dejavnost usmerjena v preučevanje in odkrivanje zakonitosti v razvoju visokogorskega kraškega sveta ter v preučevanje njegovih pokrajinskih značilnosti in razsežnosti. pri tem svojem delu je dosegel tudi ugled v tujini. Nemajhne so Kunaverjeve zasluge za popularizacijo geografije in njenih spoznanj doma, kakor tudi njenih dosežkov v tujini. Smoter geografskih raziskav je vedno povezoval s temeljnimi družbenimi potrebami in zahtevami časa. V prepletanju in pretakanju novih znanj in vedenj je iskal in utemeljeval sodobno funkcijo geografije na področju vzgoje in izobraževanja kakor tudi pri spodbujanju in utrjevanju domovinske in državljske zavesti pri mladem človeku. Posebno dragoceno je Kunaverjevo organizacijsko delo bodisi v okviru geografske, jamarske in taborniške organizacije kakor tudi na številnih drugih področjih. Kot predsednik gradbenega odbora in zasluge za izgradnjo Pedagoškega centra za Bežigradom v Ljubljani.

Prof. dr. Darko Radinja je ugleden univerzitetni učitelj ter priznan in naš vodilni strokovnjak za fizično geografijo. Njegova znanstvenoraziskovalna preučevanja segajo na področje geomorfologije, hidrografije, poplavnih območij, naravnih nesreč in varstva geo-

grafskega okolja. Njegovo celotno raziskovalno delo odlikuje poglobljena, kompleksno-geografska analiza posameznih pojavov in procesov v pokrajini. Na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete Univerza E. Kardelja v Ljubljani je bil pobudnik, ustanovitelj in vodja fizično-geografskega laboratorija ter začetnik in utemeljitelj laboratorijskih raziskovalnih metod, ki so se uveljavile in utrdile pri študiju geografije in razširile na raziskovalno področje fizične geografije. Dragoceni so Radinjevi metodološki in terminološki prispevki. Prav tako pomembno in dragoceno je njegovo delo na področju metodike in didaktike geografskega pouka. Bil je pobudnik ustanovitve Geografskega obzornika, časopisa za geografsko vzgojo in izobrazbo ter njegov večletni urednik. Zadnja leta je glavni in odgovorni urednik osrednje slovenske geografske revije - Geografskega vestnika. Dlje časa je prizadeveno in uspešno delal v različnih strokovnih telesih Zavoda SRS za šolstvo in bil je dolgoletni mentor v gibanju "Znanost mladini".

Prof. dr. Igor Vrišer, dopisni član SAZU, je doma in v tujini priznan strokovnjak za ekonomsko geografijo, geografijo naselij in regionalno-prostorsko planiranje. Njegova raziskovalna dejavnost sega na različna področja socialne geografije, na njene teoretične osnove in metodološka vprašanja. V raziskavah, ki so namenjene različnim praktičnim potrebam in rešitvam, so ovrednotene vse najpomembnejše pokrajinske prvine in sestavine. Zato so takšne razčlembе geografskega okolja pomembna spodbuda za najraznovrstnejše regionalno-geografske sinteze. Nemalo je prof. dr. I. Vrišer prispeval k uveljavitvi geografije na tistih področjih, ki preučujejo in načrtujejo prostorski razvoj. Dragocen in tehten je Vrišerjev prispevek pri snovanju in izdelavi urbanističnih in regionalnih-prostorskih načrtov posameznih občin, regij ali celotne SR Slovenije. Poleg strokovnih zadolžitvev v različnih planerskih organizacijah in telesih Zavoda SRS za

družbeno planiranje je pomemben njegov prispevek tudi pri pobudah in urednikovanju slovenske in jugoslovanske geografske periodike.

Prof. Zvezdana Knez - Šterbenc je vse svoje moči in sposobnosti namenjala izobraževanju mladega rodu. Z mladostnim žarom in strokovno predanostjo se je vključila v vzgojno-izobraževalno delo na celjski gimnaziji, kjer se je pod njenim vodstvom razvila živahna izvenšolska strokovna dejavnost dijakov. Četrto stoletja je vodila, spodbujala in usmerjala dejavnost gimnazijskega dijaškega geografskega krožka, iz katerega so izšli kasnejši vidni slovenski raziskovalci. Pod njenim vodstvom so nastale številne raziskovalne naloge, ki so bile vključene v program gibanja "Znanost mladini" in "Mladi za napredek Celja". Vrsto let je bila dejavna v komisijah Zavoda SRS za šolstvo, in sicer za priprave in spremembe učnih načrtov s področja geografije. Dvanajst let je bila nadvse dejavna predsednica celjske podružnice oziroma tamkajšnjega aktiva Geografskega društva Slovenije. Njena nemajhna je zasluga, da je bilo Celje ena izmed trdnih in vitalnih oporišč in žarišč geografske društvene dejavnosti na Slovenskem.

Prof. dr. Franc Lovrenčak zavzema vidno mesto med slovenskimi in jugoslovanskimi fizičnimi geografi. Njegova osrednja raziskovalna dejavnost je usmerjena v preučevanje zgornje gozdne meje in pedogeografskih značilnosti Slovenije. Poldrugo desetletje je sodeloval pri preučevanju poplavnih območij na Slovenskem. V delo geografskega društva se je vključil 1967 in odtlej dalje je aktiven na različnih področjih društvene dejavnosti. Najvidnejše so prišle do veljave njegova delavnost, vestnost, požrtvovalnost in čut odgovornosti v desetletju, ko je bil upravnik Geografskega vestnika, ko je skrbel tudi na materialno plat njegovega tiska. Kot avtor se je prizadevno vključil v kolektiv za sestavo novih učbenikov geografije. Dejavno in zavzeto dela kot urednik in avtor člankov za Enciklopedijo Slovenije

je in Enciklopedijo Jugoslavije. Poleg tega je aktiven v delu krajevne skupnosti in občinske raziskovalne skupnosti.

Prof. Cita Marjetič je odlična in predana pedagoginja, obenem pa že več kot 30 let nadvse dejavna v Geografskem društvu Slovenije. Kot učiteljica geografije je znala motivirati učence za uspešno delo in vedno je povezovala stroko in njene probleme z aktualno družbeno-gospodarsko in politično stvarnostjo doma in po svetu. Bila je uspešna mentorica mladinske organizacije na šoli, pri mladinskem raziskovalnem delu in bila je hospitacijski učitelj za študente geografije. Vzorno je skrbelo za izobraževanje ob delu. Kot dolgoletna pomočnica ravnatelja Srednje vzgojiteljske šole v Ljubljani je s svojim poštenim in zavzetim delom, odgovornostjo, požrtvovalnostjo in doslednostjo uživala velik ugled in spoštovanje v kolektivu. Z enako predanostjo je vrsto let opravljala pomembna dela v Geografskem društvu Slovenije in v Počitniški zvezi Slovenije. Dvajset let je bila prizadevna blagajničarka društva, od leta 1966 dalje pa je uspešna upravnica Geografskega obzornika. Njena je zasluga, da se je časopis za geografsko vzgojo in izobraževanje razširil domala med vse učitelje geografije na Slovenskem.

Milan Natek

SPOŠTOVANI ČLANI LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA

Pred vami je prva letošnja številka Geografskega obzornika v novi obleki in z njo lani objavljeni nov način obveščanja članov o dejavnosti društva. Ker bo v prihodnje ta naša revija redno izhajala vsake tri mesece, vas bomo lahko bolj redno in tudi na cenejši način obveščali o dejavnostih našega društva (prepričani smo, da se nam bodo kmalu pridružila tudi ostala geografska društva), Zveze geografskih društev in o vsem drugem geograf-

skem dogajanju, o čemer pogosto niste bili dovolj obveščeni. Prav tako pomembna pa je po našem mnenju možnost, da preko Geografskega obzornika vzpostavimo dvosmerno komunikacijo med geografskimi "institucijami" in "bazo". Eden prvih pogojev za to pa je pravočasna in vsestranska obveščenost vsega članstva.

Tiskanje nekaj listov obvestil v Geografskem obzorniku s pomočjo računalnika je sicer cenejše od klasičnega razmnoževanja in razpošiljanja v pismih, a vseeno ne gre brez vaše pomoči. Upamo, da bomo v prihodnje uspeli najti še kakšen drug vir sredstev, zaenkrat pa vas prosimo za manjšo finančno pomoč. Redni naročniki Geografskega obzornika boste to poravnali z naročnino, od ostalih članov društva pa pričakujemo prostovoljni prispevek za obe letošnji številki. Za prihodnje leto bomo predlagali občnemu zboru društva, da vsi člani, ki plačajo članarino, prejemajo Geografski obzornik brezplačno.

V teh obvestilih vam posredujemo poročilo o delu Ljubljanskega geografskega društva v letu 1988 in program dela za leto 1989, ki jih je sprejel občni zbor društva 21. februarja letos. Poleg tega vam posredujemo še program ekskurzij in predavanj v zimskem semestru šolskega leta 1989/90. Naslednja obvestila bodo v drugi številki Geografskega obzornika, ki bo predvidoma izšla ob koncu letošnjega leta.

Prepričani smo, da boste z veseljem podprli naša prizadevanja pri iskanju modernejšega načina obveščanja.

Izvršni odbor LGD

POROČILO O DELU LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA V LETU 1988

LGD je v lanskem letu štelo 340 članov, od tega je 60 članov študentske sekcije. Razen pri

študentski sekciji se število članov ni bistveno spremenilo, lahko pa ugotovimo, da se je nekoliko povečala aktivnost naših članov.

V preteklem letu je imel Izvršni odbor LGD 9 sej, ukvarjali pa smo se predvsem z naslednjimi dejavnostmi:

1. strokovne ekskurzije geografov po domovini in tujini
2. strokovna geografska predavanja
3. sodelovanje pri geografskih prireditvah
4. dejavnost študentske sekcije

1. Organizirali smo šest ekskurzij: štiri enodnevne in eno dvodnevno po Sloveniji ter 11-dnevno prvomajsko ekskurzijo v tujino:

- Slavnik - Dimnice (vodstvo J. Žumer, skupaj z Geografskim društvom Primorje),
- Prekmurje in Haloze (dvodnevna, vodstvo dr. V. Bračič in G. Beltram),
- Pireneji (11-dnevna, vodstvo D. Kladnik in J. Senegačnik, v Barceloni in San Sebastianu v povezavi s španskimi geografi),
- Kočevsko (vodstvo S. Peterlin in dr. F. Šušteršič ter sodelavci posestva Snežnik v Kočevski Reki),
- Fužinske planine (vodstvo dr. M. Vojvoda),
- ekološka ekskurzija v spodnje Posavje (vodstvo Marjeta Natek in strokovnjaki planerji iz Krškega: C. Kolečnik, F. Špacanja in P. Žigante).

Udeležba na ekskurzijah se je občutno popravila. V povprečju se jih je udeleževalo okrog 40 ljudi ali za četrtno več kot lani. Ugotavljamo, da smo vzbudili največ pozornosti prav z zadnjo ekskurzijo, kjer so nam vodje na strokoven način in na konkretnih primerih prikazali aktualno problematiko odločanja o usodi neke pokrajine.

2. Tudi v tem letu so predavanja potekala vsak tretji torek v mesecu. Pripravili smo sedem predavanj:

- Geografski vtisi z Laponske (dr. M. Vojvoda),
- Popotni vtisi iz Nepala in Indije (B. Pavlin),
- Z etnologiji po Zakavkazju (J. Senegačnik),
- S poti po ZDA in Kanadi (I. Jurič, M. Kosi, J. Lenič),
- Varstvo narave in naravni parki Velike Britanije (S. Peterlin),
- Avstralija - dve stoletji kasneje (A. Stergar),
- Gruzija in nJNm kras (dr. J. Kunaver).

Število obiskovalcev se je gibalo med 30 in 80. Najpogostejši so postali študentje 1.letnika geografije, precej redni so tudi številni člani društva, kar tretjina pa je bolj ali manj naključna. Kot običajno tudi to leto nismo pobirali vstopnine. V prihodnje bomo posvetili še večjo pozornost izbiri predavateljev (število ponudb se je precej povečalo), obveščanje pa bomo izboljšali z oglaševanjem preko radia.

3. Sodelovali smo pri organizaciji in izvedbi Ilešičevih dnevov (26. in 27. 2. 1988), ki so lepo uspeli. Dali smo pobudo za praznovanje 100-letnice rojstva Antona Melika, ki bo 1. 1. 1990. Pobuda je naletela na ugoden odmev. IO Zveze geografskih društev je izbral pripravljalni odbor (vodi ga akad. I. Gams), ki že uspešno deluje.

4. Študentska sekcija je pokazala veliko aktivnost na številnih področjih: pripravljali so lastna predavanja, organizirali tečaj računalništva za študente, vključili so se v Evropsko združenje študentov geografije in zelo povečali interes študentov geografije za delovanje v sekciji.

Izvršni odbor LGD

ZAPISNIK REDNEGA LETNEGA OBČNEGA ZBORA LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA (21.2.1989)

DNEVNI RED:

1. Izvolitev delovnega predsedstva in verifikacijske komisije
2. Poročilo o delu društva v letu 1988
3. Finančno poročilo za leto 1988
4. Razprava o poročilih
5. Poročilo nadzornega odbora in disciplinskega sodišča
6. Razrešnica dosedanjemu IO in volitev novega IO
7. Program dela za leto 1989 in finančni načrt
8. Razno

Ad. 1. V delovno predsedstvo so bili izvoljeni: predsednik dr. F. Lovrenčak, zapisnikar D. Perko, člana M. Krevs in M. Polajnar, overovatelja zapisnika M. Košak in D. Ognjanovič. V verifikacijsko komisijo so bili izvoljeni dr. F. Bernot (predsednik) ter dr. D. Meze in I. Hreščak kot člana.

Verifikacijska komisija je ugotovila, da je občni zbor sklepčen.

Ad. 2. Predsednik društva mag. K. Natek je poročal o delu društva, M. Krevs pa o delu študentske sekcije v letu 1988 (poročilo o delu je objavljeno v teh obvestilih).

Ad. 3. Blagajničarka M. Umek je prebrala finančno poročilo za leto 1988. Prihodki društva so znašali 7,530.940 din, odhodki pa 6,332.636 din. Večino prihodkov so predstavljala vplačila za ekskurzije (4,595.671 din) in članarina (716.500 din), odhodkov pa stroški ekskurzij (3,823.088 din), stroški za predavanja (362.500 din) in materialni stroški (220.228 din). Stanje na računu dne 31.12.1988 je znašalo 1,198.304 din.

Ad. 4. Člani društva so v razpravi pohvalili dosežene uspehe IO in sprejeli poročilo o delu društva in finančno poročilo.

Ad. 5. Poročilo nadzornega odbora je prebral dr. M. Vojvoda, disciplinskega sodišča pa dr. M. Jeršič. Nadzorni odbor je ugotovil, da je poslovanje društva potekalo po pravilih, disciplinsko sodišče pa ni prejelo nobene pritožbe.

Ad. 6. Občni zbor je razrešil dosedanje organe društva, ker jim je potekel dvoletni mandat. Občni zbor je odločil, da za naslednje mandatno obdobje izvoli v vse organe društva iste člane kot v prejšnjem mandatnem obdobju, razen M. Bata, M. Umek in M. Gabrovca, ki po statutu ne morejo opravljati funkcij več kot dvoje mandatnih obdobj. Ker se je M. Gabrovec zelo izkazal pri organiziranju ekskurzij, bo izjemoma opravljal to delo v IO še eno mandatno obdobje.

Sestava organov društva je torej v tem mandatnem obdobju naslednja: mag. K. Natek - predsednik; izvršni odbor: M. Bricelj, M. Gabrovec, D. Ognjanovič, D. Perko, I. Rejcek Brancelj, M. Petrič; nadzorni odbor: dr. M. Vojvoda, mag. M. Špes, J. Turk; disciplinsko sodišče: dr. M. Jeršič, dr. F. Lovrenčak, dr. D. Plut.

Ad. 7. Predsednik se je zahvalil za ponovno izvolitev in predstavil program dela v letu 1989 (objavljen v teh obvestilih). Občni zbor je imenoval pripravljalni odbor za pripravo tekmovanja osnovnošolcev iz geografije v sestavi: mag. K. Natek, M. Košak, J. Gudnov, D. Ognjanovič in M. Umek. Najboljša dela z natečaja za geografske fotografije in videoposnetke, ki ga bomo razpisali jeseni, naj se razstavijo na 15. srečanju slovenskih geografov v Koprskem primorju.

Ad. 8. Članarina za leto 1989 znaša 10.000 din. Delegacijo LGD za skupščino ZGDS sestavljajo: dr. M. Klemenčič (kandidat za predsednika ZGDS), dr. D. Plut, D. Černe, I.

Knez, dr. F. Lovrenčak, M. Gabrovec, dr. A. Gosar, dr. J. Kunaver, dr. V. Klemenčič, M. Verbič, mag. K. Natek in M. Krevs. Predsednik K. Natek je povabil tudi vse ostale člane društva, da se udeležijo skupščine ZGDS.

Predsednik delovnega predsedstva: dr. F. Lovrenčak

Zapisnikar: D. Perko

Overovateljci zapisnika: M. Košak, D. Ognjanovič

Ljubljana, 14. 3. 1989

PROGRAM DELA LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA V LETU 1989

1. Strokovne ekskurzije:

Organizirali bomo 5 strokovnih ekskurzij po Sloveniji in eno v tujino:

- Koprsko primorje 4.3.,
- Kozjak 15.4.,
- Jordanija in Izrael, 12-dnevna ekskurzija od 27.4. do 8.5.,
- Rudnik urana Žirovski vrh in Logatec, ekološka ekskurzija, 20.5.,
- Krn in Breginjski kot 30.9. - 1.10. (glej podrobnejši program),
- Vzhodno Posavsko hribovje 14.10. (glej podrobnejši program).

2. Strokovna predavanja:

Predavanja potekajo redno vsak tretji torek v mesecu na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v letnem in zimskem semestru. Prevladujejo predavanja o tujih deželah (za zimski semester glej podrobnejši program).

3. Tekmovanje osnovnošolcev v geografiji

Za naslednje šolsko leto pripravljamo tekmovanje osnovnošolcev 6., 7. in 8. razreda v geografiji, ki naj bi zajelo vse osnovne šole v ljubljanski regiji. Ustanovljen je pripravljalni odbor v sestavi K. Natek, M. Košak, J. Gudnov,

D.Ognjanovič in M.Umek, ki mora do jeseni razčistiti vsa organizacijska in druga vprašanja. V začetku šolskega leta 1989/90 bomo objavili razpis za tekmovanje, ki ga bomo izvedli v mesecu aprilu 1990. leta. Kljub velikim oviram, zlasti finančne narave, upamo, da bomo tekmovanje uspešno izvedli in potem bi ga lahko razširili na vso Slovenijo in odstopili Komisiji za geografsko vzgojo in izobraževanje.

4. Natečaj za geografsko fotografijo in video-posnetke

V jeseni bomo objavili razpis za natečaj za geografsko fotografijo in videoposnetek, ki se ga bodo lahko udeležili vsi člani LGD in ostalih geografskih društev. Namen natečaja je vzpodbuditi tovrstno dejavnost v geografskih krogih. Osnovali bomo strokovno komisijo za ocenjevanje izdelkov, nagrajena in ostala izbrana dela pa predstavili javnosti na 15. zborovanju geografov v Koprskem primorju.

5. Študentska sekcija

razvija zelo raznoliko dejavnost za svojih ca. 100 članov. Izdali so že Vodnik za študente geografije, poteka vključevanje sekcije v Evropsko združenje študentov geografije - EGEA, pripravljajo predavanja in ekskurzije, organizirali bodo novi tečaj računalništva in verjetno tudi fotografiranja itd.

POLDRUGO LETO DELOVANJA ŠTUDENTSKÉ SEKCIJE LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA

Pred poldrugim letom smo se študentje na Oddelku za geografijo odločili, da se organiziramo. Po nekaj mesecev trajajoči debati smo se odločili, da se ne ustanovimo kot samostojno društvo, temveč se kot sekcija priključimo Ljubljanskemu geografskemu društvu. Za to priključitev je bil osnovni razlog lažje zagotavljanje permanentnosti sekcije (ki je sestavljena

predvsem iz "prehodnih" članov - študentov - čeprav študentski status načeloma ni pogoj za včlanitev v sekcijo), seveda pa tudi izognitev dolgotrajnemu in mučnemu formalnemu postopku ustanovitve društva. Tako zdaj Sekcija deluje avtonomno znotraj LGD in ima tudi svoja Pravila, ki v skladu s specifičnostjo študentske sekcije dopolnjujejo Pravila LGD.

Med osnovnimi nalogami, ki smo si jih zastavili, je aktivnejše sodelovanje študentov v dogajanjih na oddelku, fakulteti in tudi širše, kar pomeni ne le aktiviranje samih študentov, ampak tudi omogočanje njihove aktivnosti. Sicer pa v vse večji meri uspešno izpolnjujemo naslednje naloge:

- pomoč pri organizaciji študija doma in v tujini in drugo sodelovanje z EGEA - Evropskim združenjem študentov geografije in mladih geografov - katere soustanovitelji smo; v to sodelovanje seveda sodi tudi aktivna udeležba na kongresih celotnega Združenja (letos je bil več kot teden dni trajajoč kongres v Varšavi - zastopali so nas štirje študentje) ali njegovih delovnih komisij (prvi tak je bil v maju v Barceloni - "komisija za antropogeografijo");
- organiziranje strokovnih in drugih tečajev po željah in potrebah študentov oziroma članov sekcije; s pomočjo oddelka smo izpeljali že dva tečaja - računalniško programiranje in uporaba računalnika za urejanje besedil in grafike z uvodom v kartografsko uporabo računalnika;
- pomoč študentom pri iskanju možnosti za opravljanje obvezne strokovne prakse in pri iskanju priložnostnih del (zlasti na geografskih in sorodnih ustanovah);
- iskanje možnosti in pomoč pri udeležbi in organizaciji na domačih in mednarodnih geografskih in sorodnih taborih;
- povezovanje in sodelovanje s sorodnimi društvi in sekcijami doma in po svetu; poskušali smo vzpostaviti aktivne kontakte z drugimi študenti geografije po Jugoslaviji

(tudi z mariborskimi), vendar zaenkrat žal ni bilo odziva; tako smo zaenkrat tudi edini člani Evropskega združenja študentov geografije in mladih geografov iz Jugoslavije;

- organiziranje izletov, zlasti po domovini, s poudarkom na geografski in sorodni vsebini in pomoč pri organizaciji izletov društva (do sedaj smo bili predvsem mi deležni pomoči,
- omogočanje oziroma olajševanje medsebojne pomoči študentov;
- organiziranje strokovno-družabnih predavanj in pogovorov, "okroglih miz" z geografsko in sorodno tematiko; predavanja so ena naših najbolj permanentnih aktivnosti, ob koncu letošnjega šolskega leta pa smo začeli z uvajanjem "geografskih delavnic", ki bodo priložnost za spoznavanje sodobne (geografske) raziskovalne metodologije, uporabe sodobnih tehničnih pripomočkov v geografskem delu, razgovore o problemih konkretnega, tekočega raziskovalnega oz. študijskega dela in izmenjavo idej in izkušenj;
- pomoč študentom geografije pri reševanju morebitnih problemov, do katerih prihaja med študijem ali zaradi njega, ter poskušanje odpravljanja vzrokov teh problemov;
- vsakoletno izdajanje Vodiča za izgubljene na Oddelku za geografijo.

Marko Krevs

PREDAVANJA LGD OD OKTOBRA 89 DO JANUARJA 1990

- 17.10.89: Borut Telban: V višavju Papue Nove Gvineje
21.11.89: dr. Ivan Gams: Geografska podoba Jordanije in Izraela
19.12.89: Ralf Čeplak: Tibet
16.01.90: Andrej Mihevc: Kraško podzemlje in turizem

EKSKURZIJE LGD

PROGRAM JESENSKIH EKSKURZIJ V LETU 1989

DVODNEVNA EKSKURZIJA NA KRN IN V BREGINJSKI KOT 30.9 IN 1.10

Namen ekskurzije: Planinsko pašništvo v Krnskem pogorju varovanje naravne in kulturne dediščine. Učinki potresov leta 1976 na življenje v manj razvitem obmejnem območju predalpskega sveta.

Program: Odhod avtobusa s Trga osvoboditve ob 5.30. Vožnja preko Idrije, Kobarida in Drežniških Raven na planino Zaprikraj (1200 m). Vzpon po udobni mulatieri na Vrata (2 uri) in po grebenu na Krn (3 ure). Spust na planino Kuhinja (2 uri in pol). Večerja in prenočišče v počitniškem domu Iplasa na Vrsnem. V nedeljo zjutraj najprej ogled slapa Kozjak (1 ura in pol hoje), nato vožnja preko Breginja (ogled) v Logje, od koder gremo peš v Robidišče. Preko Podbele, Bovca in Vršiča se bomo odpeljali v Ljubljano. Potrebna je primerna planinska oprema.

Strokovno vodstvo: Drago Kladnik, Daniel Rojšek, Jurij Senegačnik

Cena: 400.000 din (za nečlane 500.000) (prevoz, prenočišče, večerja)

Prijavite se do 22.9. Število udeležencev je omejeno na 30, zato pohitite s prijavi.

ENODNEVNA EKSKURZIJA V VZHODNO POSAVSKO HRIBOVJE 14.10.1989

Namen ekskurzije: Geološki in geomorfološki profil skozi severovzhodni del Posavskega hribovja od teharske antiklinale na severu preko motniške sinklinale in trojanske antiklinale do jedra laške sinklinale. Pot poteka po seriji zelo različnih kamnin, od vulkanskih do zgornjepliocenskih, in ta pestrost se izrazito odraža v reliefu, rastju, izrabi tal idr. Seznanili se bomo s temi kamninami, odvisnostjo pokra-

jinskih elementov od njih ter z učinki mladih tektonskih premikov v današnji pokrajini.

Program: Odhod z železniške postaje Ljubljana z rednim vlakom ob 6.30 do Štor. Peš iz Štor preko Pečovja in Hudičevega grabna do Celjske koče (opoldanski postanek), nato pa po vršinah preko vasi Doblatina, Ojstro in Ga-

brno v dolino Lahomnice in po njej do Laškega. Povratek v Ljubljano z rednim vlakom okrog 20.ure. Hoje je ca. 7 ur, s sabo je potrebno vzeti terensko opremo in hrano.

Strokovno vodstvo: mag. Karel Natek.

Cena: 70.000 din (nečlani 80.000)

Prijavite se do 1.10.89 (prevoz)

**KVARNER
EXPRESS**
Yugoslavia

- IZLETI ZA ZAKLJUČENE SKUPINE
- ORGANIZIRAMO VSA STROKOVNA POTOVANJA
- PRODAJAMO DOMAČE IN MEDNARODNE LETALSKE VOZOVNICE
- INFORMACIJE IN REZERVACIJE:

KVARNER EXPRESS, LJUBLJANA, VEGOVA ULICA 2

tel. Ljubljana (061) 321 980

Ilirska Bistrica (067) 81 723

Bled (064) 77 685

Sežana (067) 72 659

NOVO! PROGRAM NARAVOSLOVNEGA DNE

USPEH

V lanskem letu nismo prodrli le do dna najgloblje jugoslovanske jame, skoraj 1.000 m globokega Skalarjevega brezna na Kaninu, uspešno smo preizkusili tudi naš učni program.

PONUDBA

V jani Dinnice pri Markovščini vodimo vaje učencev s pripravljenim gradivom in našo opremo. Učenci spoznajo značilnosti krasa, zlasti njegovega podzemlja. Use Sole, ki so nam zaupale, se ponovno naročajo!

ZAHTEVATE
INFORMACIJE

Komisija SPEHL, Janarsko društvo Dinnice,
Jože Zumer, Koper, tel.: 056 24 922.

PRIJAVNICI ZA EKSKURZIJ LJUBLJANSKEGA GEOGRAFSKEGA DRUŠTVA

Dvodnevna ekskurzija na Krn in v Breginjski kot 30.9 in 1.10 *Cena:* 400.000 din (za nečlane 500.000) (prevoz, prenočišče, večerja).

Enodnevna ekskurzija v Vzhodno Posavsko hribovje 14.10.1989 *Cena:* 70.000 din (za nečlane 80.000)

Na obe ekskurziji se je treba prijaviti najkasneje 15 dni pred odhodom. Skupaj s prijavnico pošljite potrdilo o vplačilu (kopijo polož-

nice, virmana ali internega naloga Ljubljanske banke) ali ček. Prijava brez hkratnega plačila ne velja. Prijavnice pošljite na naslov: Ljubljansko geografsko društvo, Aškerčeva 12, Ljubljana. Informacije v zvezi z ekskurzijami daje Mojca Dolgan Petrič, Knjižnica Oddelka za geografijo Filozofske fakultete, tel. 332-611. V primeru odjave vsaj en dan pred ekskurzijo vrnemo 50% vplačanega denarja. Številka žiro računa: 50100-620-107 05 1010115-1620908

PRIJAVNICA za ekskurzijo na Krn in v Breginjski kot.	1
Podpisani: _____	
Domači naslov: _____	
_____ Telefon: _____	
Služba: _____ Telefon: _____	
se prijavljam na ekskurzijo na Krn in v Breginjski kot. Pogoji so mi znani.	
Datum: _____	Podpis: _____

PRIJAVNICA za ekskurzijo v Posavsko hribovje.	2
Podpisani: _____	
Domači naslov: _____	
_____ Telefon: _____	
Služba: _____ Telefon: _____	
se prijavljam na ekskurzijo v Posavsko hribovje. Pogoji so mi znani.	
Datum: _____	Podpis: _____

